

Барномаи мачмӯии мубориза ба муқобили
хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
Лоиҳаи фаъолгардонию ҷомеаи маҳал, бахусус
ҷавонони 15-17 сола оид ба муқовиматнокӣ ба
муқобили хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон

Ташкилоти байналмилалӣ
меҳнат дар Тоҷикистон

Таҳияи *Қиёмиддин Миралиев*

ДАСТУРИ АМАЛӢ

ОИД БА ТАТБИҚИ ЛОИҲАИ ФАӢОЛГАРДОНИИ
ҶОМЕАИ МАҲАЛ, БАХУСУС ҶАВОНОНИ 15-17 СОЛА
ОИД БА МУҚОВИМАТНОКӢ БА МУҚОБИЛИ ХАРИДУ
ФУРӢШИ ОДАМОН ДАР ТОҶИКИСТОН:

Амалиёти маърифатӣю иттилоотӣ дар ноҳияҳои
Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шурообод

Душанбе 2013

Лоиҳаи фаъолгардони ҷомеаи маҳал, бахусус ҷавонони 15-17 сола оид ба муқовиматнокӣ ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон аввалин буда, фарогири мазмуну муҳтавои амиқи падидаҳои марбут ба хариду фурӯши одамон ва роҳу усулҳои муассири бартарафкунии он мебошад. Лоиҳаи мазкур дар асоси Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2013, таҷрибаи андӯхта дар ин самт ва талаботи воқеии ҷавонони маҳал таҳия гаштааст ва он ҳамчун модели муассир барои истифода ба субъектҳои муборизабаранда, институтҳои давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва дигар мақомоти алоқаманд тавсия карда мешавад.

МУНДАРИЧА

I. МУҲИМИЯТИ МАСЪАЛА.....	4
II. ЛОИҲАИ ФАЪОЛГАРДОНИИ ҚОМЕАИ МАҲАЛ, БАХУСУС ҚАВОНОН 15-17 СОЛА ОИД БА МУҚОВИМАТНОКӢ БА МУҚОБИЛИ ХАРИДУ ФУРӢШИ ОДАМОН.....	7
2.1 Мақсади асосии Лоиҳа	7
2.2 Вазифаҳои Лоиҳа	7
III. УСУЛҲОИ АМАЛИСОЗИИ ВАЗИФАҲОИ ЛОИҲА.....	8
IV. ГУРӢҲҲОИ МАҚСАДӢ.....	12
V. ҲАМКОРОН.....	12
VI. НАТИҚАИ НИҲОӢ.....	13
VII. ҚИСМАТҲОИ ЛОИҲА.....	14
Замимаи 1. Дастури Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 августи соли 2013 №58371(25-2) оид ба таъсиси Гурӯҳи сайёр барои баргузории амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ оид ба пешгирии хариду фурӯши одамон ба ноҳияҳои интихобӣ.....	Ошибка! Закладка не о
Замимаи 2. Нақшаи амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ оид ба пешгирии хариду фурӯши одамон дар ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шурообод.....	15
Замимаи 3. Рӯйхати Гурӯҳи сайёр барои баргузории амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ оид ба пешгирии хариду фурӯши одамон дар ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шурообод аз 16 то 23 сентябри соли 2013	18
Замимаи 4. Консепсияи Баромадҳо мавриди мулоқотҳо дар маҳалҳо ..	19
Замимаи 5. Маълумоти мухтасар оид ба мафҳум ва намудҳои хариду фурӯши одамон.....	21

I. МУҲИМИЯТИ МАСЪАЛА

Тоҷикистон ҷавон аст, аз нигоҳи аҳоли 70% шаҳрвандонро ҷавонон, шахсони то 30 сола ташкил медиҳад ва аз нигоҳи сиёсӣ низ Тоҷикистон ҳамчун давлати мустақил ва ягона ҳамагӣ 21 сол дорад¹.

Шумораи умумии ҷавонон (шахсони то 30 сола) дар ҳолати 1 январи соли 2013 5,9 миллион нафарро ташкил додааст, ки он нисбат ба соли 1991 45% зиёд гардидааст. Шумораи ҷавонон 14-30 сола бошад, 3,1 миллион нафарро ташкил медиҳад ва ин муносибат низ дар тури 21 соли таҳлилӣ то 87% афзоиш ёфтааст.

Воқеан ҳам аҷиб он аст, ки маҳз теъдоди ҷавонони болиғ, қувваи асосии қорӣ ва дар ҳоли ҳам рӯҳан ва ҳам ҷисман рушд буда, бештар зиёд гардидааст. Ҳамин аст, ки новобаста аз тадбирҳои мунтазам андешида, мушкилоти иҷтимоии ҷавонон зиёд гардида истодааст. Бахусус сатҳи бекорӣ, ҷиноятқорӣ, мубталоғардӣ ба бемориҳои хавфнок, худкушӣ, шомилшавӣ ба ҳизбу ҳаракатҳои иртиқоӣ ва ғайра дар ҳоли афзоиш қарор дорад, яъне тақозои ҳаёти қорӣ буда, пеш аз ҳама аз рӯхҳои демографӣ вобастагӣ дорад.

Паҳлуи дигари дар ҳоли афзоиш қарор доштани мушкилоти ҳаётии ҷавонон ин дар маҳдуд будани дастрасии қисми зиёди ҷавонон ба ҳадамоти муосир мебошад. Дар кишвар қисми беши ҷавонон дар деҳотқойҳо мебошанд, ин таносубнокӣ дар тури 21 сол ҳудуди 4-5% тағйир ёфтааст, яъне муътадил боқӣ мондааст. Вале ин муътадилӣ қисми беши ҷавононро ташкил медиҳад, ки маҳз ҳамин қишр ба истифодаи ҳадамоти таҳсили муосир, тандурустӣ, технологияҳои иттилоотӣ, бахусус интернет, забонмӯзӣ, касбомӯзӣ, таъмингардӣ бо шугл ва ғайра маҳдудият дорад, чун тамоми ҳадамоти муосир дар шароити шаҳр фароҳам оварда шудаанд.

Маҳз ҳамин омилҳо боис мегарданд, ки дар ҷомеаи падидаҳои номатлуб ба монанди хариду фурӯши одамон пайдо гардад.

Аввалин маротиба ба падидаи хариду фурӯши одамон дар охири асри XIX таваҷҷӯҳ намуданд ва маҳз аз ҳамон вақт ташаккули заминаи қонунгузори мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон ибтидо меёбад.

Ин мушкилот хусусияти байналмилалӣ дорад ва ба муқобили он тамоми ҷомеаи ҷаҳонӣ ҳамдастона мубориза бурда истодаанд. Хариду фурӯши одамон дар ҷаҳон дуҷумин навъи ҷинояти аз нигоҳи иқтисодӣ даромадноктарин баъд аз нашъачалобӣ пазируфта шудааст. Аз ин рӯ,

¹ Омори солонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2013, Омори сиёсати давлатии ҷавонон

тамоми кишварҳо бар зидди ин падидаи номалуб пайваста мубориза мебаранд.

Бо ҳамин мақсад ҳануз соли 1899 дар шаҳри Лондон (Британия) конфронси байналмилалӣ оид ба мубориза бо хариду фурӯши занон бо мақсади истисмори шахвонӣ баргузор гардида, дар натиҷа Мурочиатнома қабул гардид. Ҳамчунин, солҳои 1904 ва 1910 созишномаҳои байналмилалӣ дар бораи ҳамкорӣ дар масоили муқобилият ба хариду фурӯши одамон, солҳои 1921 ва 1933 конвенсияҳои байналмилалӣ оид ба масоили хариду фурӯши одамон, соли 1949 Конвенсияи Ассамблеяи Генералии СММ «Оид ба мубориза бо фурӯши одамон ва истифодаи фоҳишагарӣ аз тарафи шахсони сеюм», соли 1979 Конвенсия «Дар бораи барҳам додани ҳама гуна таъбиз нисбати зан», соли 1995 Платформаи амалиётҳои Пекин, соли 1997 Декларатсияи тавсияҳои аврупоии Гаага «Оид ба муқобилият ва мубориза бо хариду фурӯши занон бо мақсади истисмори шахвонӣ» ва соли 2000 Конвенсияи СММ «Зидди ҷинояткории муташаккили трансмиллӣ» ва Протоколҳои иловагӣ ба он «Оид ба пешгирӣ ва рафъи хариду фурӯши одамон, хусусан занону кӯдакон ва ҷазо барои он» ва Протокол «Зидди воридкунии ғайриқонунии муҳоҷирон тавассути хушкӣ, баҳр ва ҳаво» қабул гардиданд.

Яке аз ҳуҷҷатҳои муҳим ва маъмули мубориза бо хариду фурӯши одам протокол ба Конвенсияи зидди ҷинояткории муташаккили трансмиллӣ «Оид ба пешгирӣ ва рафъи хариду фурӯши одамон, хусусан занону кӯдакон ва ҷазо барои он» мебошад. Протоколи зикргардида дар таҷрибаи байналмилалӣ чун Протоколи Палермо маъмул аст. Парлумони Ҷумҳурии Тоҷикистон Протоколи мазкурро 29 май соли 2002 ба имзо расонидааст.

Баъд аз ба имзо расонидани Протоколи Палермо, соли 2003 дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри омӯзиш ва пешгирии масоили хариду фурӯши одамон аз ҳисоби мутахассисон ва масъулони вазорату идораҳои алоқаманд гурӯҳи корӣ таъсис дода шуд. Гурӯҳи кории мазкур бо мақсади муқаррар намудани асосҳои ҳуқуқӣ, ташкили низоми мубориза бо хариду фурӯши одамон ва муайян намудани вазъи ҳуқуқии ҷабрдидагонии ин зухурот Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистонро «Дар бораи мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон» таҳия намуда ва он 15 июли соли 2004 дар сатҳи мақомоти давлатии иҷроия ва намояндагӣ қабул карда шуд.

Дар баробари ин бо мақсади муборизаи дастҷамъона ба муқобили хариду фурӯши одамон 4 январӣ соли 2005 бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Комиссияи байниидоравии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон таъсис дода шуд.

Қиҳати амалисозии тадбирҳои маҷмӯӣ ва байнисоҳавӣ бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 майи соли 2006 №213 Барномаи маҷмӯӣ оид ба мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2006-2010 қабул гардид ва мутобиқи системаи муносибатҳои оид ба мубориза ва муқобилиятнокӣ бар хариду фурӯши одамон ташаккул дода шуд.

Ҳамчунин, бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 марти соли 2011 Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2013 ба тасвиб расид, ки мақсади он ба мувофиқкунонии амалигардонии сиёсати давлатӣ дар соҳаи муқовимат ба хариду фурӯши одамон, аз ҷумла татбиқи ўҳдадорихои дахлдори байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва паст намудани хавфи иқтидорӣ барои аҳолии кишвар равона гардид.

Ҳамин тариқ, дар Тоҷикистон заминаҳои муосид барои мубориза бар зидди хариду фурӯши одамон ташаккул дода шуд, қадамҳои дигар ин амалисозии тадбирҳои алоқаманд дар самти муқобилият ба хариду фурӯши одамон, бахусус баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии аҳоли, аз ҷумла ҷавонон оид ба масъалаҳои марбут ба хариду фурӯши одамон мебошад.

II. ЛОИҲАИ ФАЪОЛГАРДОНИИ ҶОМЕАИ МАҲАЛ, БАХУСУС ҶАВОНОН 15-17 СОЛА ОИД БА МУҚОВИМАТНОКӢ БА МУҚОБИЛИ ХАРИДУ ФУРӢШИ ОДАМОН

Лоиҳаи Фаъолгардонии ҷомеаи маҳал, бахусус ҷавонон 15-17 сола оид ба муқовиматнокӣ ба муқобили хариду фурӯши одамон (минбаъд Лоиҳа) яке аз усулҳои навини пешгирии хариду фурӯши одамон дар байни аҳоли, бахусус шаҳрвандони ҷавони маҳал буда, ба татбиқи самаранокӣ соҳаи афзалиятноки пешгирикунандаи Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2013 равона гардидааст.

2.1 Мақсади асосии Лоиҳа

Мақсади асосии Лоиҳа фаъолгардонии ҷомеаи маҳал, бахусус ҷавонони 15-17 сола оид ба муқовиматнокӣ ба муқобили хариду фурӯши одамон тариқи баргузории чорабиниҳои маърифатӣ иттилоотӣ мебошад.

2.2 Вазифаҳои Лоиҳа

Чун Лоиҳа хурд аст, вазифаҳои он барои фарогирии теъдоди начандон зиёди ҷавонон равона гардидааст. Новобаста аз ин, интизорӣ аз натиҷаи Лоиҳа хело васеъ мебошад, яъне дар доираи Лоиҳа Модели таъмини иттилооти мақсаднок оид ба муқобилият ба хариду фурӯши одамон ба шаҳрвандон, бахусус ҷавонон ташаккул меёбад, ки он тариқи баргузории мулоқотҳои рӯ ба рӯ сурат мегирад.

Вазифаҳои асосии Лоиҳа чунинанд:

- 2.2.1. Таҳлили вазъият ва таҳияи маводи методӣ иттилоотӣ оид ба баргузории Амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ дар маҳалҳо вобаста ба масъалаҳои мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон;
- 2.2.2. Таъсиси Гуруҳи сайёр оид ба баргузории мулоқотҳо дар байни ҷавонон аз ҳисоби мутахассисони соҳавӣ;
- 2.2.3. Баргузории Амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ оид ба пешгирии хариду фурӯши одамон дар ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шурообод

III. УСУЛҲОИ АМАЛИСОЗИИ ВАЗИФАҲОИ ЛОИҲА

3.1. Амалисозии вазифаи 2.2.1 «Таҳлили вазъият ва таҳияи маводи методию иттилоотӣ оид ба баргузории Амалиёти маърифатию иттилоотӣ дар маҳалҳо вобаста ба масъалаҳои мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон»

Вазифаи мазкур аз ду самт иборат аст, таҳияи маводи методию иттилоотӣ оид ба баргузории Амалиёти маърифатию иттилоотӣ дар маҳалҳо ва таҳияи Консепсияи баромадҳо мавриди мулоқотҳо дар маҳалҳо.

А. Таҳияи маводи методию иттилоотӣ оид ба баргузории Амалиёти маърифатию иттилоотӣ

Барои татбиқи босамари фаъолият Нақшаи баргузории Амалиёт (Замимаи 2.) таҳия карда мешавад, ки тибқи тамоми масъулон вазифадор мегарданд. Дар нақшаи мӯҳлат, макон ва ғайра муқарар карда мешавад.

Баргузории Амалиёт бо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи байниидоравии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон мувофиқа карда мешавад. Барои ин масъалаи мазкур дар Маҷлиси навбатии Гурӯҳи корӣ оид ба амалигардонии соҳаи афзалиятноки «Чорабиниҳои пешгирикунандаи хариду фурӯши одамон» (бандҳои 2, 4, 5, 6 ва 7) Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2013 баррасӣ карда мешавад. Суратчаласаи Маҷлис барои баррасӣ ва мусоидат ба Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ирсол карда мешавад.

Ҳамчунин, вобаста ба амалсозии Лоиҳа якчанд санадҳои зерин омода мегарданд:

- мактуб барои мусоидат ба Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- дархост ба Ташкилоти байналмилали меҳнат барои дастгирӣ;
- мактуб ба вазорату идораҳои маориф, корҳои дохилӣ, фарҳанг, телевизион ва радио, занон ва оила ва оид ба корҳои дин ҷиҳати сафарбар кардани мутахассисони масъул;
- мактуб ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ барои мусоидат ба ташкили мулоқотҳо;
- дархост ба Ташкилоти байналмилали муҳоҷират барои таъмини маводи иттилоотӣ.

Б. Консепсияи Баромадҳо мавриди мулоқотҳо дар маҳалҳо

Барои самаранокии мулоқотҳо оид ба масъалаҳои марбут ба хариду фурӯши одамон мавриди дар маҳалҳо баромадҳо ба якчанд қисм ҷудо мешавад.

Мутобиқи муқаррароти дар сатҳи ҷаҳонӣ пазируфташуда системаи мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон ба чор қисмат тақсим мешавад: огоҳонӣ, ҳимоя, таъқиб (тафтишоти ҷиноят) ва ҳамкорӣ. Аз ин қисматҳои Лоихаи мазкур бевосита ба самти огоҳонӣ ва ё пешгириро фаро мегирад. Баромадҳо низ бевосита дар ҳамин самт равона мегарданд.

Ҳамин тариқ баромадҳо мавриди мулоқоти мутахассион оид ба огоҳонӣ ба хариду фурӯши одамон аз қисматҳои зерин иборат мебошанд:

1. **Мафҳуми хариду фурӯши одамон** - мафҳум, намудҳо ва ҳолатҳои хариду фурӯши одамон
2. **Вазъият нисбат ба хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон** – иттилоот оид ба пайдоиш, сатҳ ва ҳолатҳои/рақамҳои ҷиноятҳои содиршуда дар байни аҳоли ва ҷавонон
3. **Имконот ва шароити фароҳам гашта оид ба мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон** – ҳадамоти (субъектҳои) алоқаманди муқобилият, қонунгузорӣ, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ дар ҷаҳон ва Тоҷикистон ва ғайра.
4. **Ҳамдастӣ дар муқобилият ба хариду фурӯши одамон** – фаъолнокии ҷомеа, ҳамкорӣ бо мақомоти хифзи ҳуқуқ, тарбияи ҳуқуқӣ ва маънавии наврасон ва ҷавонон, тарбияи ахлоқии духтарон, танзими оила ва ғайра
5. **Огоҳонӣ аз маҳдудиятҳои ҳуқуқӣ ва имкониятҳо барои дастгирии ҷабрдидагон хариду фурӯши одамон** – маҳдудиятҳо ва ҷавобгарӣ мутобиқи қонунгузорӣ, иттилоотноки оид ба имкониятҳои ҳуқуқӣ ва амалии шаҳрвандон, аз ҷумла ҷабрдидагон

Ба ҳар як мавзӯ таҳлилҳо алоҳида гузаронида шуд, муҳтавои онҳо муфассал дар шакли хаттӣ тартиб дода мешаванд.

Вакт барои як баромад ва ё як мавзӯ то 30 дақиқа муқаррар мегардад. Дар ин мӯҳлат баромадкунанда бояд, ки тамоми паҳлӯҳои масъаларо бо забони сода ва фаҳмо барои мардуми маҳал баррасӣ намояд.

Масъулон барои омода сохтани баромадҳо аз ҳисоби аъзоёни Гуруҳи сайёр бо тартиби эҳтимолии зерин муайян мегарданд:

№	Мавзӯҳо/баромадҳо	Масъул	Ҷойи кор
1.	Мафҳуми хариду фурӯши одамон		Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ
			Ташкилоти ҷамъиятии «Фемида»

2.	Вазъият нисбат ба хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон		Вазорати корҳои дохилӣ
			Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ
3.	Имконот ва шароити фароҳам гашта оид ба мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон		Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ
			Кумитаи оид ба корҳои дин
4.	Ҳамдастӣ дар муқобилият ба хариду фурӯши одамон		Вазорати маориф
			Вазорати фарҳанг
5.	Огаҳонӣ аз маҳдудиятҳои ҳуқуқӣ ва имкониятҳо барои дастгирии ҷабрдидагонӣ хариду фурӯши одамон		Кумитаи кор бо занон ва оила
			Кумитаи телевизион ва радио

Эзоҳ: шахсони баромадхоро таҳия карда, ҳамчунин барои баромад аз рӯи онҳо масъул мегарданд.

3.2. Амалисозии вазифаи 2.2.2 «Таъсиси Гуруҳи сайёр оид ба баргузории мулоқотҳо дар байни ҷавонон аз ҳисоби мутахассисони соҳавӣ»

Ҷиҳати баргузории самарабахши ҷорабиниҳои маърифатӣ иттилоотӣ Лоиха, бахусус мулоқотҳо дар байни ҷавонон Гуруҳи сайёр аз ҳисоби Гуруҳи корӣ оид ба амалигардонии соҳаи афзалиятноки «Ҷорабиниҳои пешгирикунандаи хариду фурӯши одамон» (бандҳои 2, 4, 5, 6 ва 7) Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2013 таъсис дода мешавад (замимаи 3.).

Масъалаи ташкили гурӯҳи сайёр ва ҷалби мутахассисони барои шомил шудан ба он дар Маҷлиси Гуруҳи корӣ оид ба амалигардонии соҳаи афзалиятноки «Ҷорабиниҳои пешгирикунандаи хариду фурӯши одамон» (бандҳои 2, 4, 5, 6 ва 7) Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2013 баррасӣ мегардад ва мутобиқи қарори он Гурӯҳи сайёр таъсис дода мешавад.

Аъзоёни Гурӯҳи сайёр ба иҷрои вазифаҳои зерин, ки аз мақсаду мароми Лоиха бармеояд, ӯҳдадор мегарданд:

- Пешниҳоди ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи шахсият;
- Ба имзо расонидани санадҳои алоқаманд;
- Иштироки саривақтӣ дар чараёни амалисозии вазифаҳои Лоиха;

- Таҳия намудани баромад(ҳо) мутобиқи банди 3.1., зербанди Б. Дастури мазкур «Консепсияи баромадҳо мавриди мулоқотҳо дар маҳалҳо»;
- Сайқал додани сатҳи дониш оид ба масъалаҳои марбут ба хариду фурӯши одамон ва баромад кардан дар мулоқотҳо;
- Сафар кардан ба ноҳияҳои интихобӣ ва баромад кардан аз рӯи мавзӯ(ҳо)и муқарраргардида.

3.3. Амалисозии вазифаи 2.2.3 «Баргузори Амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ оид ба пешгирии хариду фурӯши одамон дар ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шӯрообод»

Мутобиқи Лоиха дар байни наврасон ва ҷавонони ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шӯрообод оид ба муқобилият ба хариду фурӯши одамон дар мавзӯҳои «Мафҳуми хариду фурӯши одамон», «Вазъият нисбат ба хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон», «Имконот ва шароити фароҳам гашта оид ба мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон», «Ҳамдастӣ дар муқобилият ба хариду фурӯши одамон» ва «Оғаҳонӣ аз маҳдудиятҳои ҳуқуқӣ ва имкониятҳо барои дастгирии ҷабрдидагони хариду фурӯши одамон» ташкил карда мешавад. Барои ин аз ҷониби мутахассисон-аъзоёни Гурӯҳ баромадҳои алоқаманд мутобиқи банди 3.1., зербанди Б. Дастури мазкур «Консепсияи баромадҳо мавриди мулоқотҳо дар маҳалҳо» пешакӣ таҳия мегардад.

Амалиёт дар ду марҳилаҳои зерин ташкил карда мешавад:

1. Омодагӣ – дар ин марҳила расмиёти алоқаманд оид ба ташкили Гурӯҳ ва таҳияи баромадҳои самтнок дар мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон ба анҷом расонида мешавад. Ҳамчунин, Гурӯҳи сайёр ба ду зергурӯҳ ҷудо карда мешавад;
2. Баргузори амалиёт – дар ин марҳила сафари Гурӯҳи сайёр ва мулоқоти онҳо бо ҷавонони ноҳияҳои интихобӣ ба роҳ монда мешавад. Гурӯҳи корӣ дар ҳар ноҳия дар ду ҷамоат, яке марказ, дигаре дурдаст бо шахрвандон даа самти муқобилият ба хариду фурӯши одамон мулоқот мекунанд. Гурӯҳи аввал ба минтақаи Кӯлоб (ноҳияҳои Данғара, Ҳамадонӣ ва Шӯрообод) ва Гурӯҳи дуюм ба ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ ва Бохтар сафар мекунанд. Дар сафар Гурӯҳи мутахассисон дар назди ҷавонони маҳал бо баромадҳои пешакӣ омодагардидаи марбут ба хариду фурӯши одамон баромад мекунанд. Ҳар як баромад 30 дақиқа ва мулоқот 150 дақиқа ва 2 соату 30 дақиқаро фаро мегирад. Ҳамчунин, дар

айёми баромад бо иштирокчиён машғулиятҳои саволу ҷавоб ташкил карда мешавад.

IV. ГУРҶҲОИ МАҚСАДӢ

Гурӯҳҳои мақсадии бевоситаи Лоихаро ҷавонони 15-17 сола ташкил медиҳад. Ҳамчунин, ба кори Лоиха ба ҳайси мутахассисон шахсони калонсол низ ҷалб мегарданд, ки онҳо теъдоди хело камро ташкил медиҳанд.

Барои як барнома ва ё дар як ҷамоат ҳудудан 150-200 нафар тамошобинон аз гурӯҳҳои гуногуни ҷавонон ҷалб мегарданд, яъне дар натиҷаи мулоқотҳо дар 12 ҷамоат теъдоди умумии гурӯҳҳои мақсадӣ, ки бевосита фаро гирифта мешаванд 2400 нафарро ташкил медиҳанд. Ҳамчунин, тибқи таҳлили умумӣ дилхоҳ шахс маълумоти гирифтаашро эҳтимоли то ба 4-5 нафар расониданро дорад, ки дар натиҷа фарогирии бавоситаи Лоихаро то 12000 нафар арзёбӣ кардан мумкин аст.

V. ҲАМКОРОН

Лоиха дар ҳамкорӣ бо ячканд ташкилоту муассисаҳо амалӣ гардонида мешавад ва ҳар яки онҳо дар ҷойи худ мавқеи хосро соҳиб мебошанд.

Ҳамкорон ба ду намуд, бевосита ва бавосита ҷудо мегарданд. Ҳамкории бевосита дар амалисозии Лоиха масъулиятро ба душ доранд ва аз натиҷаи он ҳисоботдиҳанда низ мебошанд. Ҳамкории бавосита ҳамчун мусоидаткунанда ва ҳамоҳангсоз баромад мекунад.

Ҳамкории/ташкилкунандагони бевоситаи Лоиха:

1. Ташкилоти байналмилалӣ меҳнат дар Тоҷикистон
2. Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ҳамкории бавоситаи Лоиха:

1. Комиссияи байниидоравии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон;
2. Гурӯҳи корӣ оид ба амалигардонии соҳаи афзалиятноки «Ҷорабиниҳои пешгирикунандаи хариду фурӯши одамон» (бандҳои 2, 4, 5, 6 ва 7) Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011 – 2013;

3. Маркази миллии имконоти ҷавонон;
4. Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
5. Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон;
6. Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон;
7. Кумитаи оид ба корҳои дини назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;
8. Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;
9. Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон.
10. Ташкилоти ҷамъиятии «Фемида»;
11. Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шуғрообод;
12. Сохторҳои маҳаллии Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ноҳияҳои интихобӣ;
13. КВД «Маркази ҷавонони ҷ/д Дурбати ноҳияи Ҳисор»;
14. КВД «Маркази ҷавонони ноҳияи Данғара»;
15. Мақомоти худидораи маҳаллии ҷамоатҳои интихобӣ;
16. Ташкилоти байналмилалӣ муҳоҷират.

VI. НАТИҶАИ НИҶОЙ

Новобаста аз он ки Лоиха имконият хурд дошта бошад ҳам, вале татбиқи самараноки он натиҷаи хело пурмаҳсул меорад.

Натиҷаи муҳими Лоиха дар он аст, ки то имрӯз чунин навъи чорабиниҳо, бахусус дар самти муқобилият ба хариду фурӯши одамон гузаронида нашудааст ва он яқини маротиба аст ва бо истифода аз таҷрибаҳои андӯхта дар шароити ҷомеаи муосир ташкил мегардад.

Натиҷаҳои ниҳони Лоиха чунинанд:

1. Таҳия ва барои истифодаи омма пешниҳод гардидани модели таъмини иттилооти дастрас дар мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон, Модели ҳамкориҳои байнисоҳавӣ;
2. Омода гардидани Гурӯҳи сайёр дар самти мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон;
3. Омода гардидани панҷ баромадҳои таҳлилӣ оид ба муқобилият ба хариду фурӯши одамон дар байни аҳоли ва ҷавонон;
4. Баланд гардидани сатҳи маълумотнокии 2400 нафарон ва ҷавонон оид ба масъалаҳои марбут ба хариду фурӯши одамон;

5. Иттилоотнок гардидани 12000 шахрвандон, бахусус ҷавонон оид ба масъалаҳои марбут ба хариду фурӯши одамон;

VII. ҚИСМАТҲОИ ЛОИҲА

Дар поён қисматҳои зерини Лоиҳа, ки самаранокии татбиқи онро таъмин менамоянд замима мегарданд:

Замимаи 1. Дастури Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 августи соли 2013 №58371(25-2) оид ба таъсиси Гурӯҳи сайёр барои баргузори амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ оид ба пешгирии хариду фурӯши одамон ба ноҳияҳои интихобӣ

Замимаи 2. Нақшаи Амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ оид ба пешгирии хариду фурӯши одамон дар ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шурообод Гурӯҳи сайёр оид ба мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон

Замимаи 3. Рӯйхати Гурӯҳи сайёр

Замимаи 4. Консепсияи барномадҳо мавриди мулоқот дар маҳалҳо

Замимаи 5. Барномаи (модули) таълимӣ оид ба муқобилият ба хариду фурӯши одамон барои маълумоти масъулон ва мутахассисони алоқаманд

Мутобиқи

аз _____
тартиб дода шудааст**НАҚШАИ АМАЛИЁТИ****маърифатию иттилоотӣ оид ба пешгирии хариду фурӯши одамон дар
ноҳияҳои****Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара, Ҳамадонӣ ва Шурообод**

Ҳамоҳангсоз: Гурӯҳи корӣ оид ба амалигардонии соҳаи афзалиятноки «Чорабиниҳои пешгирикунандаи хариду фурӯши одамон» (бандҳои 2, 4, 5, 6 ва 7) Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011 – 2013

Гурӯҳи сайёри якум: намояндагони Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ, Вазорати маориф, Вазорати корҳои дохилӣ ва Кумитаи телевизион ва радио

Гурӯҳи сайёри дуюм: намояндаи Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ, Вазорати фарҳанг, Кумитаи кор бо занон ва оила, Кумитаи оид ба корҳои дин

№	Чорабинӣ	Мӯҳлат	Макон	Масъулон	Баромадкунандагон
1.	Маҷлиси якҷояи гурӯҳҳои сайёри таблиғотӣ чиҳати омодагӣ ба сафар	13 сентябр, ст. 10:00	Шаҳри Душанбе толори Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ	Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ	
2.	Воҳурӣ бо намояндагони ҷомеаи маҳаллӣ ва ҷавонони ноҳияи Данғара	16 сентябр, ст. 11:00	Маркази ноҳияи Данғара	Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Бахши ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ	
3.		17 сентябр, ст. 10:00	Ҷамоати дурдасти ноҳияи Данғара		

4.	Вохӯрӣ бо намояндагони ҷомеаи маҳаллӣ ва ҷавонони ноҳияи Бохтар	16 сентябр, ст. 11:00	Маркази ноҳияи Бохтар	Мақомоти ичроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Бахши ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ	
5.		17 сентябр, ст. 10:00	Ҷамоати дурдасти ноҳияи Бохтар		
6.	Вохӯрӣ бо намояндагони ҷомеаи маҳаллӣ ва ҷавонони ноҳияи Ҳамадонӣ	18 сентябр, ст. 09:00	Маркази ноҳияи Ҳамадонӣ	Мақомоти ичроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Бахши ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ	
7.		18 сентябр, ст. 15:00	Ҷамоати наздисарх адии ноҳияи Ҳамадонӣ		
8.	Вохӯрӣ бо намояндагони ҷомеаи маҳаллӣ ва ҷавонони ноҳияи Панҷ	19 сентябр, ст. 11:00	Маркази ноҳияи Панҷ	Мақомоти ичроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Бахши ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ	
9.		20 сентябр, ст. 10:00	Ҷамоати наздисарх адии ноҳияи Панҷ		
10.	Вохӯрӣ бо намояндагони ҷомеаи маҳаллӣ ва ҷавонони ноҳияи Шӯрообод	19 сентябр, ст. 11:00	Маркази ноҳияи Шӯрообо д	Мақомоти ичроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Бахши ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ	
11.		20 сентябр, ст. 10:00	Ҷамоати наздисарх адии ноҳияи Шӯрообо д		
12.	Вохӯрӣ бо намояндагони ҷомеаи маҳаллӣ ва ҷавонони ноҳияи Ҳисор	21 сентябр, ст. 10:00	Маркази ноҳияи Ҳисор	Мақомоти ичроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Бахши ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ	
13.		22 сентябр, ст. 11:00	Ҷамоати дурдасти ноҳияи Ҳисор		
14.	Баргашти гурӯҳҳои сайёр ба	22 сентябр			

	шаҳри Душанбе				
--	------------------	--	--	--	--

Эзоҳ: дар чараёни вохӯриҳои/сафари гурӯҳҳои сайёр чараёни татбиқи Барномаи маҷмӯии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011–2013 дар маҳалҳо арзёбӣ мегардад. Ҳамчунин, бо мақсади таъмини иттилооти сифатнок дар байни иштирокчиёни мулоқотҳо маҳфили саволу ҷавоб ва тақсими маводи иттилоотӣ ташкил мегардад.

Роҳбари Гурӯҳи корӣ
М.Муинова

БАРОИ ИСТИФОДАИ ХИЗМАТИ

РҶҲАТИ ГУРҲИ САЙЁР

**барои баргузории амалиёти маърифатӣ иттилоотӣ оид ба пешгирии
хариду фурӯши одамон дар ноҳияҳои Ҳисор, Панҷ, Бохтар, Данғара,
Ҳамадонӣ ва Шурообод
аз 16 то 23 сентябри соли 2013**

Гурӯҳи якум ба ноҳияҳои **Данғара, Ҳамадонӣ ва Шурообод**

1. Муинова М. – роҳбари Гурӯҳ, муовини Раиси Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
2. Миралиев Қ. – муовини сардори Раёсати кор бо ҷавонони Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. Шаропова Б.- сардори Раёсати таҳсилоти томактабӣ ва миёнаи умумии Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон
4. Шаҳидов Р.- ваколатдори калони оперативии Шӯъбаи мубориза бар зидди хариду фурӯши одамони РМЗҚМ Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон
5. Назаров М.- муовини сардори идораи Бозрасии давлатии телевизион ва радиои Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Гурӯҳи дуюм ба ноҳияҳои **Ҳисор, Панҷ ва Бохтар**

6. Мирзоев И. – сармутахассиси Раёсати кор бо ҷавонони Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
7. Воҳидов Ю.- сардори Шӯъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон
8. Мирзоахмедов Ш.- сармутахассиси Шӯъбаи ташкилию ҳуқуқи Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
9. Азизов И.- намояндаи Кумитаи оид ба корҳои дини назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
10. Солиева С.- директори Ташкилоти ҷамъиятии «Фемида»

Концепсияи Баромадҳо мавриди мулоқотҳо дар маҳалҳо

Барои самаранокии мулоқотҳо оид ба масъалаҳои марбут ба хариду фурӯши одамон мавриди дар маҳалҳо баромадҳо ба якчанд қисм ҷудо мешавад.

Мутобиқи муқаррароти дар сатҳи ҷаҳонӣ пазируфташуда системаи мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон ба чор қисмат тақсим мешавад: огоҳонӣ, ҳимоя, таъкиб (тафтишоти ҷиноят) ва ҳамкорӣ. Аз ин қисматҳои Лоихаи мазкур бевосита ба самти огоҳонӣ ва ё пешгириро фаро мегирад. Баромадҳо низ бевосита дар ҳамин самт равона мегарданд.

Ҳамин тариқ баромадҳо мавриди мулоқоти мутахассион оид ба огоҳонӣ ба хариду фурӯши одамон аз қисматҳои зерин иборат мебошанд:

1. **Мафҳуми хариду фурӯши одамон** - мафҳум, намудҳо ва ҳолатҳои хариду фурӯши одамон
2. **Вазъият нисбат ба хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон** – иттилоот оид ба пайдоиш, сатҳ ва ҳолатҳои/рақамҳои ҷиноятҳои содиршуда дар байни аҳоли ва ҷавонон
3. **Имконот ва шароити фароҳам гашта оид ба мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон** – ҳадамоти (субъектҳои) алоқаманди муқобилият, қонунгузорӣ, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ дар ҷаҳон ва Тоҷикистон ва ғайра.
4. **Ҳамдастӣ дар муқобилият ба хариду фурӯши одамон** – фаъолнокии ҷомеа, ҳамкорӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, тарбияи ҳуқуқӣ ва маънавии наврасон ва ҷавонон, тарбияи ахлоқии духтарон, танзими оила ва ғайра
5. **Огоҳонӣ аз маҳдудиятҳои ҳуқуқӣ ва имкониятҳо барои дастгирии ҷабрдидагон хариду фурӯши одамон** – маҳдудиятҳо ва ҷавобгарӣ мутобиқи қонунгузорӣ, иттилоотноки оид ба имкониятҳои ҳуқуқӣ ва амалии шаҳрвандон, аз ҷумла ҷабрдидагон

Ба ҳар як мавзӯ таҳлилҳо алоҳида гузаронида шуд, муҳтавои онҳо муфассал дар шакли хаттӣ тартиб дода мешаванд.

Вақт барои як баромад ва ё як мавзӯ то 30 дақиқа муқаррар мегардад. Дар ин мӯҳлат баромадкунанда бояд, ки тамоми паҳлӯҳои масъаларо бо забони сода ва фаҳмо барои мардуми маҳал баррасӣ намояд.

Масъулон барои омода сохтани баромадҳо аз ҳисоби аъзоёни Ғуруҳи сайёр бо тартиби эҳтимолии зерин муайян мегарданд:

№	Мавзӯҳо/баромадҳо	Масъул	Ҷойи кор
1.	Мафҳуми хариду фурӯши одамон		
2.	Вазъият нисбат ба хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон		
3.	Имконот ва шароити фароҳам гашта оид ба мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон дар Тоҷикистон		
4.	Ҳамдастӣ дар муқобилият ба хариду фурӯши одамон		
5.	Огаҳонӣ аз маҳдудиятҳои ҳуқуқӣ ва имкониятҳо барои дастгирии ҷабрдидагони хариду фурӯши одамон		

Эзоҳ: шахсони баромадхоро таҳия карда, ҳамчунин барои баромад аз рӯи онҳо масъул мегарданд.

Маълумоти мухтассар оид ба мафхум ва намунаҳои хариду фурӯши одамон

Мафхуми хариду фурӯши одам.

Хариду фурӯши одам - шакли муосири ғуломдорӣ буда, ба поймолкунии бераҳмонаи ҳуқуқи инсон оварда мерасонад. Дар таҷрибаи байналмилалӣ зухуроти хариду фурӯши одамон бештар бо мафхуми «траффик» (аз калимаи англисии traffick – савдо) маъмул аст. Дар ҷинойтҳои хариду фурӯши одамон, одам – ба объекти идоракунӣ ва савдо табдил меёбад ва нисбат ба ӯ, чун ба ашё, ҳуқуқӣ соҳибмулкӣ татбиқ мегардад.

Одамчаллобон кистанд? Одамчаллобон шахсони алоҳида ва ё гурӯҳи шахсон мебошанд, ки бо мақсади ба даст овардани фоида одамро зери истисмор қарор медиҳанд ва озодии ӯро ба объекти хариду фурӯш табдил медиҳанд.

Ҷабрдидагони хариду фурӯши одамон кистанд? Ҷабрдидагони хариду фурӯш, шахсоне мебошанд, ки аз тарафи одамчаллобон баҳри ба даст овардани фоида истисмор карда мешаванд. Ҷабрдидагон метавонанд шахсони алоҳида ва ё гурӯҳи шахсон, кӯдакону наврасон, калонсолону пиронсолон, занҳову мардҳо, шахсони солиму маъҷуб, маълумотдошта ва бемаълумот бошанд.

Сабабҳои хариду фурӯши одамон:

- камбизоатӣ;
- бекорӣ;
- нобаробарии гендерӣ;
- болоравии теъдоди оилаҳои носолим;
- сатҳи пасти дониши ҳуқуқӣ;
- тафовути калони давлатҳо дар сатҳи инкишоф.

Тибқи маълумоти Ташкилоти байналхалқии муҳоҷират сол аз сол теъдоди шахсоне, ки ҷабрдидаи хариду фурӯши одамон шудаанд, меафзояд.

Мамлакатҳо вобаста ба муносибат ба проблемаи хариду фурӯш ва кӯшишҳои ҳукумат ба 3 гурӯҳ тақсим мешаванд:

Гурӯҳи I – мамлакатҳое, ки ба ин масъала диққати ниҳоят муҳим медиҳанд ва баҳри ҳалли он имкониятҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ташкилоту муассисаҳои давлатӣ муттаҳид карда шудаанд ва қонунҳое, ки ҷавобгарии ҷинойтиро барои хариду фурӯши одам пешбинӣ мекунанд, қабул карда шудаанд. Мисол ИМА ва Швеция.

Гуруҳи II - мамлакатҳое, ки аллакай проблемаи хариду фурӯши инсонро дарк мекунанд, ташкилоту муассисаҳои давлатӣ дар ин самт фаъолият карда истодаанд, вале кӯшишҳои онҳо бе ҳамоҳангсозӣ бо якдигар амалӣ карда мешаванд. Мисол Украина.

Гуруҳи III- мамлакатҳое, ки ин проблемаро ҳоло ба пуррагӣ дарк накардаанд ва ё нава ба дарки он шурӯъ карда истодаанд. Чун қоида мамлакатҳои мутаалиқи гуруҳи зерин қонунгузориҳои мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамонро надоранд.

Баъзе давлатҳо дар зинаи гузариш аз як гуруҳ ба гуруҳи дигар қарор доранд.

Аввалин маротиба ба падидаи хариду фурӯши одамон дар охири асри XIX диққат зоҳир намуданд ва маҳз аз ҳамон вақт ташаккули пойдевори қонунгузориҳои мубориза бо хариду фурӯши одамон оғоз гардидааст

- Соли 1899, Лондон, Резолюцияи конфронси байналмилалӣ оид ба мубориза бо хариду фурӯши занон бо мақсади истисмори шахвонӣ;

- Соли 1904, 1910. Созишномаҳои байналмилалӣ дар бораи ҳамкорӣ дар масоили муқобилият ба хариду фурӯши одамон;

- Соли 1921 ва 1933, Конвенсияҳои байналмилалӣ оид ба масоили хариду фурӯши одамон;

- Соли 1949, Конвенсияи Ассамблеяи Генералии СММ «Оид ба мубориза бо фурӯши одамон ва истифодаи ғоҳишагарӣ аз тарафи шахсони сеюм»;

- Соли 1979, Конвенсия «Дар бораи барҳам додани ҳама гуна таъбиз нисбати зан»;

- Соли 1995, Платформаи амалиётҳои Пекин;

- Соли 1997, Декларатсияи тавсияҳои аврупоии Гаага «Оид ба муқобилият ва мубориза бо хариду фурӯши занон бо мақсади истисмори шахвонӣ» Соли 2000 Конвенсияи СММ «Зидди ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ», ва Протоколҳои иловагӣ ба он «Оид ба пешгирӣ ва рафъи хариду фурӯши одамон, хусусан занону кӯдакон ва ҷазо барои он» ва Протокол «Зидди воридкунии ғайриқонунии муҳоҷирон тавассути хушкӣ, баҳр ва ҳаво».

Яке аз ҳуҷҷатҳои муҳим ва маъмули мубориза бо хариду фурӯши одам протокол ба «Конвенсияи зидди ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ», «Оид ба пешгирӣ ва рафъи хариду фурӯши одамон, хусусан занону кӯдакон ва ҷазо барои он», ки соли 2000 дар шаҳри Палермои Италия қабул шудааст, мебошад. Протоколи зикргардида дар таҷрибаи байналмилалӣ чун Протоколи Палермо маъмул аст. Парлумони Ҷумҳурии Тоҷикистон Протоколи мазкурро 29 май с. 2002 имзо кардааст.

Баъд аз ба имзо расонидани Протоколи Палермо, соли 2003 дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри омӯзиш ва пешгирии масоили хариду фурӯши одамон гуруҳи корӣ таъсис дода шуд. Гуруҳи кории мазкур бо мақсади муқаррар намудани асосҳои ҳуқуқӣ, ташкили

низомии мубориза бо хариду фурӯши одамон ва муайян намудани вазъи ҳукукии ҷабрдидагони ин зухурот Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистонро «Дар бораи мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон» таҳия намуд, ки он 15 июли соли 2004 қабул карда шуд.

4 январи соли 2005, бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Комиссияи байниидоравии мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон таъсис дода шуд.

Дар Қонун Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон» мафҳуми хариду фурӯши одам дар таҳрири зерин омадааст:

Хариду фурӯши одамон - бо мақсади сӯиистифода ҷалбкунӣ, интиқол, супоридан, пинҳонкунӣ ё гирифтани одамон бо роҳи таҳдиди зӯрӣ ё истифодаи он ё дигар шаклҳои маҷбурсозӣ, дуздӣ, қаллоби, фиреб, сӯиистифодаи мансаб ё ҳолати заифӣ ё бо роҳи ришва додан дар шакли пардохт ё фоида барои гирифтани розигии шахсе, ки дигар шахсро назорат мекунад.

Қонун «Дар бораи мубориза ба муқобили хариду фурӯши одамон» 22 номгӯи ҷиноятҳои Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба ҷиноятҳои марбут ба хариду фурӯши одамон вобаста кардааст.

- 122 - Маҷбур кардан барои гирифтани узвҳо ё бофтаҳои бадани инсон барои трансплантатсия;

- 130 - Одамрабӣ;

- 130.(прим)1 - Хариду фурӯши одамон;

- 131 - Ғайриқонунӣ маҳрум кардан аз озодӣ;

- 132 - Ҷалби одамон барои истисмор;

- 134 - Маҷбуркунӣ;

- 138 - Таҷовуз ба номус;

- 139 - Кирдори зӯроварии дорои хусусияти шахвонӣ;

- 140 - Маҷбур намудан ба ҳаракати дорои хусусияти шахвонӣ;

- 141 - Алоқаи ҷинсӣ ва дигар ҳаракати дорои хусусияти шахвонӣ бо шахсе, ки ҳанӯз ба синни шонздаҳсолагӣ нарасидааст;

- 142- Ҳаракати бадахлоқона;

- 149 - Ғайриқонуни маҳдуд кардани тағйири макон, интиҳоби озоди маҳалли зист, тарки ҷумҳури кардан ва бозгаштани шахрванд ба он;

- 167 - Хариду фурӯши ноболиғон;

- 171 - Иваз намудани тифл;

- 172 - Писархондии (духтархондии) ғайриқонунӣ;

- 238 - Ба фоҳишагӣ ҷалб намудан;

- 239 - Ташкил ё нигоҳ доштани фоҳишахонаҳо, даллагӣ ё занҷаллобӣ;

- 335 - Ғайриқонунӣ гузаштан аз Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- 336 - Вайрон кардани низомии Сарҳади давлатӣ;

- 339 - Тасарруф ё вайрон кардани хуччат, штамп, мӯҳр;
- 340 - Сохтакорӣ, тайёр кардан ё ба соҳибияти каси дигар додани хуччат, мукофоти давлатӣ, штамп, мӯҳр ва бланкаҳои қалбаки;
- 401 - Зархаридӣ.

Розигӣ

Оё шахсе, ки ихтиёрӣ барои иҷрои кор ё фаъолияте розигии худро додааст метавонад чун ҷабрдидаи хариду фурӯш эътироф гардад?

Бале, дар сурате, ки агар розигии шахс бо истифода аз таҳдид, истифодаи қувва ва дигар шаклҳои маҷбурсозӣ, дуздӣ, қаллобӣ, фиреб, сӯистифода аз мансаб ё ҳолати заифӣ, ба даст оварда шуда бошад, чунин розигӣ ба инобат гирифта намешавад. Инчунин, бояд қайд намуд, ки розигӣ метавонад аз тарафи шахс дар ҳоле дода шуда бошад, ки ӯ тамоми маълумотро оиди кори дар пеш истода намедонист. Гарчанде муносибатҳои меҳнатӣ бо розигии тарафҳо оғоз гардида бошанд ҳам шахс бояд ҳуқуқи худро оид ба интиҳоби озодонаи шӯғл беамоният амалӣ карда тавонад, яъне надоштани имконияти иваз намудани ҷои кор, ҳарчанд, ки корманд ихтиёрӣ барои иҷрои он розигӣ дода бошад, аз маҷбурсозӣ ва истисмор шаҳодат медиҳад.

Розигии кӯдакон

Кӯдакон яъне шахсоне, ки ба 18 нарасидаанд новобаста аз мавҷудияти розигӣ аз тарафи онҳо, онҳо ҳамеша ҷабрдидаи хариду фурӯш эътироф карда мешавад. Ба таври дигар ҳар вақте, ки кӯдак бо мақсади истисмор объекти ҷалб ва ё интиқол мешавад ва гарчанде нисбати ӯ маҷбурсозӣ, қаллобӣ, фиреб, сӯистифодаи кӯдрат татбиқ нагардида бошад ҳам, ӯ ҷабрдидаи хариду фурӯш эътироф карда мешавад.

Тибқи Протоколи иловагӣ ба Конвенсияи зидди ҷиноятҳои мутташакили трансмиллӣ «Оид ба пешгирӣ ва рафъи хариду фурӯши одамон, хусусан занону кӯдакон ва ҷазо барои он» хариду фурӯш аз 3 ҷузъ иборат аст: ҳаракат, восита, мақсад.

I. Ҳаракат: ҷалб, интиқол, супоридан, пинҳон намудан, гирифтани (қабул намудан);

II. Восита: асорати қарзӣ, хиллаву найранг (шантаж), маҷбурӣ, таҳдид, зӯроварӣ;

III. Мақсад: истисмор (фоида овардан аз маҳсули дасти касе).

I. ҲАРАКАТ

1. Ҷалб. Ҷалб бо мақсади маҷбурсозӣ ва истисмор содир карда мешавад. Хусусияти хоси чунин ҷалбкунӣ фиреб ва сӯистифодаи боварӣ мебошад. Зарур нест, ки шахс дар ҳудуди давлати худ объекти ҷалбкунӣ гардад, ӯ метавонад берун аз ватан, хангоми дар давлати хориҷӣ қарор доштаниаш низ объекти ҷалбкунӣ гардад. Кори асосиро оид ба ҷалб кардани одамон ҷалбкунандагон иҷро менамоянд. Ҷалбкунандагон метавонанд шахсони воқеӣ, хадамотҳои алоҳида ва корхонаҳои кордиҳанда бошанд. Баъзан чунин ҳам мешавад, ки ҷалбкунандагон ба кадом самт истисмор шудани ҷалбшавандаро намедонанд, чунки онҳо

танҳо супориши чалб карданро ба ҷо меоранд. Ҳангоми чалб кардан чалбкунандагон кореро, ки барои иҷрои он шахсро ба хориҷа даъват карда истодаанд ба таври умумӣ шарҳ медиҳанд. Мисол «Корманд барои пешбурди кори хона».

Вазифаи чалбкунандагон:

- паҳн намудани эълонҳо;
- интиҳоб ва ё ҷудо кардани номзадҳо;
- бовар кунондани шахс барои ба хориҷи кишвар рафтан;
- дар баъзеи мавридҳо ба дасти харидор шахси чалбкардашударо (қурбонии эҳтимолии хариду фурӯши одам) супоридан;
- омода намудани сипоснома, раводид ва чипта барои сафар ба хориҷа.

Одатан чалбкунандагон симои ҷинояткоронро надоранд ва ҳамчун шахсони муқаррарӣ амал ва ё рафтор менамоянд. Онҳо метавонанд дар шахсиятҳои зерин баромад намоянд:

• **Ҳамсоҷҳо, хешу табор, дӯсту дугонаҳо ва шиносон.** Ин гурӯҳи чалбкунандагон аз муносибатҳои дӯстона ва хешу таборӣ сӯистифода бурда, ба чалбшавандагон дар бораи кори «олиҷаноб», маълумоти бардурӯғ пешкаш мекунад ва дӯстону наздикони худро ба сафар ба давлати хориҷ моил месозанд, ва онҳо дар навбати худ ба доми одамчаллобон меафтанд. *Мисоли дигари ин тарзи чалбкунӣ метавонад шинос ва ҳамсоҷе бошад, ки гӯё духтараш ба шахрванди хориҷӣ ба шавҳар баромада бошад ва зиндагии хуб дорад ва меҳоҳад ба дӯстонаш ҳам кӯмак кунад, ки духтарони онҳо низ ба хориҷа сафар кунанд ва соҳиби бахти худ гарданд.*

• **Ҷавонмардони «ошиқ».** Ин гурӯҳи чалбкунандагон духтаронро бо рафтори ҳаёлбофӣ (романтикӣ) ба худ моил карда, онҳоро барои сайру саёҳат ва ё кор кардан ба сафари хориҷа таклиф мекунанд ва духтарон, ки дар роҳи ишқу ошиқӣ роҳгум задаанд ба ҳолатҳои алоҳида аҳамият надода, ба доми одамчаллобон меафтанд.

• **Тамаъҷӯён (вымогатели).** Ин гурӯҳи чалбкунандагон ҷабрдидагонӣ худро бо роҳи ҳиллаву найранг бо таҳдиди бадном кардан, паҳн кардани маълумоти махфӣ ва ё беобурӯ кардан ба доми худ мекашанд. *Мисол, ҷавондухтареро, барои нӯшидани ҷаҳва ба ҷаҳвахона даъват мекунанд ва ба ҷаҳваи ӯ маишрӯботи спиртӣ ва ё моддаи мадҳушкунанда илова мекунанд. Баъд аз истеъмоли ин нӯшокӣ ҷавондухтар масту мадҳуш мегардад ва чалбкунанда аз ин ҳолат сӯистифода намуда, бо ӯ дар муносибатҳои шахвонӣ қарор мегирад. Ин ҳолатро дар аксбардор ва ё дигар маводи сабткунанда сабт мекунад ва бо таҳдиди паҳн кардани ин мавод ҷавондухтарро водор месозад, ки аз чалбкунандагон вобаста бошанд?*

• **Миёнаравони ақди никоҳи қалбакӣ.** Ин гурӯҳи одамчаллобон бо баҳонаи шиносӣ ва вохӯрӣ бо номзади эҳтимоли шахсро ба сафари хориҷа моил месозанд;

• **Чалбкунандагонӣ касбӣ.** Ин гӯруҳи чалбкунандагон аз ҳайати шахсоне, ки ин корро ҳамчун касб ихтиёр кардаанд ва барои чалб кардани одамон музди муайян мегиранд иборат аст. Баъзан шахсоне, ки худ замоне чабрдидаи хариду фурӯши одамон шуда буданд ва баҳри раҳой аз дасти одамчаллобон худ ба чалбкунӣ даст задаанд ба ин гурӯҳ шомил мегарданд.

Шахсоне, ки дар гурӯҳи хатари чабрдидаи хариду фурӯш шудан қарор доранд.

Хатари чабрдидаи хариду фурӯш шудан бештар ба занон ва кӯдакон таҳдид мекунад. Эҳтимолияти чалб гардидани гурӯҳҳои зерини занон нисбатан зиёдтар аст:

- занони ҷавон;
- заноне, ки дараҷаи начандон баланди маърифат доранд;
- занони серфарзанд;
- модарони танҳо;
- заноне, ки гирифтори зӯроварии хонаводагӣ ва ё аъзои оилаи носолим ҳастанд;
- заноне, ки бо фоҳишагӣ машғуланд;
- заноне, ки дар соҳаҳои фароғатӣ дилхушӣ фаъолият мекунанд;
- заноне, ки ҷои кор ва даромади мӯътадил надоранд;
- заноне, ки мақсади ба хориҷа рафтанро доранд;
- заноне, ки ба ҳадамоти никоҳӣ бо мақсади барпо кардани оила муроҷиат мекунанд.

Кӯдакони зерин нисбатан бештар ба хариду фурӯш чалб карда мешаванд:

- кӯдакони оилаҳои носолим;
- кӯдаконе, ки дар хонаҳои бачагон ба воя расидаанд;
- кӯдакони беназоратмонда ва кӯдакони кӯча;

РОҲҲОИ МАЪМУЛТАРИНИ ЧАЛБКУНӢ

1) Ёлонҳо дар кӯчаву хиёбонҳо, матбуоти даврӣ ва интернет. Ёлони намунавӣ метавонад дар чунин шакл бошад. «Фаврӣ. Қори калонмузд ва ояндадор барои духтарони зебосурат (калимаи «ҷавон» ё ибораи «духтарони то синни 30 сола» масъалан илова кунед хуб мешавад) дар хориҷа. Кор дар соҳаи хизматрасонӣ. Донистани забонҳо ҳатми нест. Корхона ҳамаи ҳароҷотҳои роҳ ва ҳароҷотҳои барасмиятдарории раводидро ба ӯҳдаи худ мегирад. Рақамҳои телефони барои тамос ХХ ХХХХ ХХХ (моби́ли)».

Кадам ҷузъҳои ин ёлон бояд боиси нигаронии шахс гарданд ва ба чӣ аҳамият бояд дод?

- ✓ фаврӣ будани корӣ пешниҳодшаванда;
- ✓ дар ёлон суроғи корхона, рақамҳои телефони корхона дарч нагардидаанд, балки танҳо телефони мобилӣ сабт шудааст;
- ✓ ҳангоми суҳбат ба ҳамаи саволҳо посухи мусбӣ медиҳанд;

✓ ба ўҳдаи корхона будани хароҷотҳои роҳ ва хароҷотҳои барасмиятдарории раводид ва ё ҳуҷҷатҳои дигар низ бояд боиси ҳушёрӣ иловагӣ шахс бошад;

✓ дар эълон талабот нисбати тахассус, малака ва донишони забонҳо дарҷ нагардидааст, вале талабот нисбати симову сурат дарҷ гардидааст.

ii) **Чалби одамон бо истифода аз чорабиниҳои оммавӣ ба монанди озмунҳои зебоӣ ва ё озмунҳои сурат.** Ин тарзи чалбкунӣ низ бо роҳи дар матбуот ва ё интернет эълон намудани озмунҳо ва ё кастингҳо амалӣ мегардад. Ҷабридагони чунин намуди чалбкунӣ бештар духтарони зебо ва ҷавон мешаванд, ки бо ваъдаи модел шудан ба хориҷа бурда мешаванд.

iii) **Чалби одамон бо истифода аз очонсиҳои никоҳ, ва ё бо воситаи издивоҷ бо шахрвандани хориҷӣ.** Ҷабридагони ин усули чалбсозӣ бештар занону духтарони ҷавон мешаванд, ки бо мақсади барпо кардани оила бо шахрванди давлати хориҷӣ ба хориҷа сафар мекунанд ва ҷабридаи одамчаллобон мегарданд.

iv) **Чалби одамон бо воситаи корхонаҳое, ки бо кортаъминкунӣ ва сафарбар намудани одамон барои кор дар хориҷа машғуланд.** Ҷабридагони чунин намуди чалбсозӣ шахсони қобили меҳнат мешаванд, ки бо мақсади кор кардан ба хориҷи кишвар мераванд.

v) **Чалби одамон бо роҳи найранг (шантаж).** Шахси чалбкунанда дар бораи шахси чалбшаванда маълумоте дорад, ки метавонад ба номи неки ӯ зиён расонад.

vi) **Чалби одамон бо роҳи дуздидани онҳо.**

2. ИНТИҚОЛ

Дар раванди хариду фурӯши одамон, интиқол яке аз зинаҳои муҳим аст. Баъд аз чалб кардани объекти хариду фурӯш дар назди одамчаллобон вазифаи ба маҳалли лозима интиқол додан меистад. Одамчаллобон барои интиқол додани одамон аз роҳҳои қонунӣ ва ғайриқонунии убури сарҳад истифода мекунанд. Аксар вақт убури сарҳадҳо ба таври қонунӣ сурат мегиранд ва танҳо дар мавридҳои алоҳида одамчаллобон одамонро дар бормонакҳои мошинҳо, бомҳои қатораҳо ва дигар ҷойҳо пинҳон карда интиқол медиҳанд.

3. СУПОРИДАН

Ҳангоми расидан ба мамлакати таъинот одамчаллобон одамро ба харидор месупоранд. Баъзан вақт ҳангоми супоридани шахс ҳама гуна ҳисоббаробаркуниҳо ва пардохтҳо дар назди ҳуди шахс иҷро карда мешаванд, ва маҳз дар ҳамин зина шахс аз фурӯхта шудани худ ниҳоят хабардор мешавад.

4. ПИНҲОН НАМУДАН

Дар ҳоле, ки одамчаллобон аллакай одамро ба мамлакати таъинотӣ интиқол додаанд ӯ то супорида шудан ба харидор ва инчунин баъд аз қабул шудан низ пинҳон карда мешавад, то ин, ки ӯ фирор накунад (нагурезад) ё ин ки ба зерӣ таваҷҷуҳи мақомоти дахлдор наафтад. Яке аз

вазифаҳои шахси пинҳонкунанда, ин бо ҷои зисти муваққатӣ таъмин намудани шахс мебошад.

5. ҚАБУЛ НАМУДАН (гирифтани одамон)

Қабул намудан, маънои таъмин намудани шугли шахси интиқолдодашударо дорад.

II. ВОСИТА

Баъд аз он, ки шахс барои хариду фурӯш ҷалб карда шуд, вазифаи навбатии одамҷаллобон, ин барои иҷрои ин ё он кор маҷбур сохтани ӯ мебошад. Маҷбурсозии шахс бо роҳи зӯроварии ҷисмониву рӯҳӣ ва ё таҳдиди татбиқи он содир мегардад. Роҳҳои маъмултарини маҷбурсозӣ инҳоянд:

- Асорати қарзӣ;
- Ҳиллаву найранг (шантаж);
- Таҳдид;
- Зӯроварӣ.

Асорати қарзӣ. Аксар вақт асорат ҳангоми ҷалби одамон ба миён меояд. Ҳангоме, ки ҷалбкунанда шахсро ба коре ҷалб месозад ӯ дар омода кардани шиносномаи хориҷӣ ва пардохти хароҷотҳои роҳ ба ӯ кӯмак мекунад ва маҳз ҳамин хароҷотҳо дар оянда метавонанд сабабгори қарздор шудани шахс гарданд. *Мисоли чунин ҳолат метавонад он бошад, ки ширкате ба шахс корӣ баландмуздоро бо шароити хуби меҳнат пешниҳод намудааст ва ҳамаи хароҷотҳои роҳро ба ӯ ҳамаи худ гирифтааст. Ҳангоми расидан ба мамлакати таъинотӣ маълум мешавад, ки кори ваъдашуда ҷавобгӯи интизорӣ ва хоҳиши шахс нест, вале бино бар сабабе, ки ҷалбкунандагон аллакай маблағро сарф кардаанд онҳо кормандонро ба иҷрои ин кор водор месозанд ва баргардонидани маблағҳои худро талаб мекунанд. Баъзан вақт ҷои хоб ва гизои ба кормандон додашуда низ сабабгори ба асорати қарзӣ кашида шудани шахсон мегардад. Илова бар ин маблағҳое, ки аз тарафи одамҷаллобон барои пардохти қарз талаб карда мешаванд маротибаҳо аз маблағи аслии сарфкардашуда зиёд ҳастанд ва маҳз ин ҳолат дар муддати кӯтоҳ пардохт кардани онро ғайриимкон мегардонад.*

Найранг (шантаж). Одатан ин тарзи маҷбуркунӣ ҳангоми маҷбурсозӣ ба фоҳишагӣ ва истифода дар порнография истифода карда мешавад. Хатари паҳн намудани маълумот дар бораи фаъолияти фоҳишагӣ, ҷабридари водор месозад ба талаботҳои одамҷаллобон итоат кунад.

Таҳдид. Ин ҳам як воситаи маҷбурсозии шахс мебошад, ки теъдоди зиёди шахсон ба воситаи он ҷабридаи хариду фурӯши одамон гардидаанд. Аксар вақт одамҷаллобон баъд аз расидани шахсон ба ҷои таъинот бо ҳар баҳона ҳуччатҳои онҳоро мегиранд ва бо истифода аз таҳдид шахсонро мутмаин месозанд, ки агар онҳоро бе шиноснома кормандони полис дастгир кунанд онҳо албатта ба маҳкама кашида мешаванд.

Зӯроварӣ. Истисмори одамон аксар вақт бо истифода аз зӯроварии ҷисмонӣ ва рӯҳӣ амалӣ мегардад ва зӯроварии ҷисмонӣ бештар истифода карда мешавад.

III. МАҚСАД:

Мақсади ҳариду фурӯши одамон – истисмор мебошад. Истисмор – истифодаи меҳнати дигарон ва аз худ кардани натиҷаҳои меҳнати онҳо мебошад. Мафҳуми истисмор чун кирдоре, ки меҳнати маҷбуриро дар бар мегирад шарҳ дода мешавад. **Шаклҳои истисмор:**

- истисмори фоҳишагӣ ва дигар шаклҳои истисмори шахвонӣ;
- истисмори меҳнатӣ;
- ғуломӣ ва одатҳои ба ғуломӣ шабеҳ;
- истисмори бадан (гирифтани узвҳо, модари музбақатӣ ва мавридӣ)

1. Истисморӣ фоҳишагӣ ва дигар шаклҳои истисморӣ шахвонӣ. То имрӯз ин шакли истисмор яке аз шаклҳои маъмултарин ба шумор мерафт, вале имрӯзҳо Ташкилоти байналмилалии меҳнат аз боло рафтани ҳариду фурӯши одамон бо мақсади истисмори меҳнатӣ шаҳодат дода истодааст. Ҷабридагонӣ ин шакли истисмор занон, мардон, писарон ва духтарон мебошанд, вале тибқи маълумоти омории духтарон ва занони ҷавони то 24 сола бештар ба ин намуд истисмор ҷалб карда мешаванд. Шаклҳои сермаъмултари истисмори шахвонӣ:

- маҷбурсозӣ барои машғул шудан бо фоҳишагӣ;
- маҷбурсозӣ барои муносибатҳои шахвонӣ;
- маҷбурсозӣ барои порнография.

Шахсоне, ки гирифтори истисмори фоҳишагӣ ва дигар шаклҳои истисмори шахвонӣ мебошанд бештар вақт дар муассисаҳои зерин ба кор ҷалб карда мешаванд:

- фоҳишахонаҳо;
- барҳо ва стриптиз клубҳо;
- студияҳои моделӣ;
- кошонаҳои масҳ;
- сауна/ҳамом;
- меҳмонхона;
- дискотекҳо.

2. Истисмори меҳнатӣ.

Истисмори меҳнатӣ ҳамеша бо истифода аз маҷбурсозӣ татбиқ карда мешавад. Бинобар ин, мафҳуми «истисмори меҳнатӣ» бештар чун «меҳнати маҷбурий» маъмул аст. Бояд дуруст дарк кард, ки на ҳамаи ҳодисаҳои меҳнати маҷбурий натиҷаи ҳариду фурӯши одамон мебошанд, вале аксар ҳодисаҳои ҳариду фурӯши одам бо меҳнати маҷбурий анҷом меёбанд, ба истиснои ҳолатҳои гирифтани узвҳо. Инчунин муҳим аст, ки «меҳнати маҷбуриро» аз «шароитҳои номатлуби меҳнат» фарқ кард.

Намудҳои истисмор вобаста ба тарзи маҷбуркунӣ

Вобаста ба тарзи маҷбуркунии ҷабрдидаи хариду фурӯши одамон, истисмор дар намудҳои зерин зоҳир шуда метавонад:

- маҷбуркунии ҷисмонӣ бо истифодаи зӯроварӣ ва (ё) бо истифодаи воситаҳои саҳттаъсири нашъадор, машрубот, дорувориҳои тиббӣ;
- маҷбуркунии иқтисодӣ дар шакли асорати қарзи ё дигар вобастагии моддӣ, аз он ҷумла ғуломӣ ё шартҳои ба ғуломӣ монанд;
- маҷбуркунии рӯҳӣ бо роҳи найранг (шантаж), фиреб, гумроҳкунӣ ё таҳдиди истифодаи зӯрӣ;
- вобастагии ҳуқуқӣ ба воситаи фарзандхонӣ ё васоят, ё издивоҷ бидуни мақсади барпо кардани оила.

Меҳнати маҷбурӣ ва ҳатмӣ - ҳама гуна кор ва ё хизматест, ки шахс ихтиёрӣ мароми худро бахри иҷро намудани он изҳор накардааст ва иҷрои он аз шахс бо истифода аз таҳдиди татбиқи ҷазое талаб карда мешавад. Дар зер мафҳуми ҷазо – ҷазои ҷиноӣ дар назар дошта нашудааст, ҷазо метавонад дар шакли маҳрум намудан аз имтиёзҳо ва ё аз даст рафтани ҳуқуқҳо зоҳир гардад. *Мисол: «Шахсоне, ки фардо дар шанбеғӣ иштирок накунад, ба имтиҳонҳо роҳ дод намешаванд» ва ё «Шахсоне, ки то охири рӯз 100 кило пахта ҷамъоварӣ накунад, онҳо ба тамошои консерти идона, ки дар майдончаи варзишии ноҳия баргузор мегардад, роҳ дода намешаванд».*

Дар зер истисноҳое, ки нисбати баъзе шаклҳои меҳнати маҷбурӣ ва ё ҳатмӣ пешбинӣ шудаанд, ки чун меҳнати маҷбурӣ эътироф карда намешаванд, оварда шудаанд:

- хизмати ҳатмии ҳарбӣ;
- кор ва ё хизмате, ки иҷрои он аз шахс дар асоси ҳукми суд талаб карда мешавад;
- кор ва ё хизмате, ки дар рафти ҳолатҳои фавқуллода талаб карда мешавад;
- кор ва ё хизмати муқаррарии шахрвандон;
- корҳои ҷамъиятии ночиз, бо шарте, ки аъзоёни ин ҷамъият ва ё аҳоли ҳуқуқи баён намудани фикри худро оид ба мувофиқи мақсад будани кор ва ё хизмат дошта бошанд.

Дар зер 6 унсур оварда шудааст, ки ҳолатҳои меҳнати маҷбуриро шарҳ медиҳад. Дар сурати татбиқ гардидани як ва ё якчанд аз ин амалҳо кордиханда бояд ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шавад:

- маҷбурсозӣ барои иҷрои кор бо таҳдид ва ё татбиқи зӯроварии ҷисмонӣ ва шахвонӣ;
- маҷбурсозӣ барои кор бо маҳдуд намудани озодӣ дар фаъолияти меҳнатӣ. Яъне шахс фаъолияти меҳнатиро дар пушти дарҳои баста амалӣ месозад ва имконияти аз он ҷо баромаданро надорад. Мақсад аз чунин амал ба даст овардани фоидаи калон ва эҷод кардани монеагӣ барои муоширати кормандон бо аҳли ҷамеаи маҳаллӣ;
- маҷбурсозӣ барои иҷрои кор бинобар асорати қарзӣ. Шахс ҳамчун кафили пардохти қарз ва ё ҳамчун шахсе, ки хароҷотҳои роҳро

пардохт кардааст метавонад кормандро қарздор эътироф намуда ӯро ба меҳнати маҷбурӣ водор созад. Аксар вақт чунин қарздории коргар метавонад тӯли вақти зиёд давом кашад, чунончи кордиханда ба корманд хӯрок ва ҷои хобро бо нархи гарон медиҳад ва ин сабаби он мешавад ки тамоми маблағе, ки коргар ба даст меорад гӯё барои пардохти хароҷотҳо барои ғизо ва ҷои хоб сарф мешавад;

- нигоҳ доштани маблағ аз музди меҳнат ва ё напардохтани музди меҳнат. Яъне кормандон дар ҳоле қарор доранд, ки кордиханда аз пардохти музди меҳнати онҳо даст мекашад ва ё қисми калони музди меҳнати онҳоро бо сабабҳои номаълум намедиҳад;

- кашида гирифтани шиносномаҳо ва дигар ҳуҷҷатҳои муайянкунандаи шахсият. Шиносномаҳо ва дигар ҳуҷҷатҳоро кордиханда аз кормандон бештар бо баҳонаи бақайдгирӣ дар хадамоти муҳоҷират ва ё дигар мақомотҳо гирифта мешаванд ва дигар ба кормандон бар гардонида намешаванд ва чун натиҷа чунин кормандон дар тобеъияти кордиханда қарор мегиранд;

- маҷбурсозӣ барои иҷрои кор бино бар таҳдиди супоридани шахс ба мақомотҳои давлатӣ. Чунин намуди таҳдид бештар нисбати муҳоҷирони меҳнатие, ки худро дар мамлакати исташон ба таври зарурӣ ба қайд нагирифтаанд, татбиқ карда мешавад.

Соҳаҳои, ки дар онҳо бештар меҳнати маҷбурӣ истифода карда мешавад:

- Сохтмон ва истехсоли хишт;
- Ҳоҷагии қишлоқ (қишоварзӣ);
- Саноати кӯҳӣ ва ҷангал;
- Қоракарди маводи ғизӣ;
- Хизматрасонии хонагӣ, хизматгорҳо, дояҳо;
- Кор дар корхонаҳои истехсолӣ, алалхусус корхонаҳои дӯзандагиву бофандагӣ;
- Хизматрасонии ҷамъиятӣ, коркунони меҳмонхонаҳо, тарабхонаҳо, ошхонаҳо, барҳо ва, фитнесклубҳо;
- Саноати дилхушию фароғатӣ, раққосаҳо ва стриптизершаҳо.

МЕҲНАТИ КҶДАКОН

Меҳнати кӯдакон ин ба тариқи мунтазам ба кор ҷалб кардани кӯдакон аст. Ташкилотҳои байналмилалӣ, ба монанди Ташкилоти байналмилалӣ меҳнат ва Созмони Миллали Муттаҳид ва бархе аз мамлакатҳо меҳнати кӯдаконро яке аз шаклҳои истисмор эътироф карда, онро ғайриқонунӣ меҳисобанд. Дар Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак ба кӯдак «ҳимоя аз истисмори иқтисодӣ ва аз ҳама гуна қорре, ки метавонад ба саломатии ӯ хатар дошта бошад ва ё ба таҳсили ӯ монеагӣ эҷод намояд, ё ин ки ба саломатӣ ва инкишофи ҷисмонӣ, ақлонӣ, равонӣ, динӣ ва иҷтимоии ӯ зарар расонад» қарор дода мешавад.

Дар саросари дунё кӯдакон дар самтҳои гуногун истисмор карда мешаванд:

- гадоӣ ва талбандагӣ;
- рафторҳои шахватангез (порнография);
- фоҳишагӣ;
- дар хоҷагии қишлоқ;
- дуздӣ.

Мутобиқи Кодекси оила ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» кӯдак, шахсе эътироф карда мешавад, ки ба синни ҳаҷдаҳсолагӣ нарасидааст (моддаи 55 Кодекси оила).

Тибқи қонунгузорӣ кӯдак ҳуқуқ ба меҳнат дорад ва дар баробари ин аз истисмори ҳама гуна меҳнати маҷбурӣ ҳимоя карда мешавад.

Албатта, кӯдакон метавонанд дар пешбурди хоҷагиҳои оилавӣ ва соҳибкории оилавӣ ба волидайнӣ худ кӯмак намоянд, вале набояд фаромӯш кард, ки кӯдак бояд аз ҷараёни таълим ва омӯзиш, пеш аз ҳама рафтани мактаб дур нашуда бошад.

Дар қонунгузорӣ ба меҳнати кӯдакон моддаҳои алоҳидаи зерин бахшида шудаанд:

Конститутсия:

• **Моддаи 34.** Модару кӯдак таҳти ҳимоя ва ғамхорӣ махсуси давлатанд. Падару модар барои тарбияи фарзандон ва фарзандони болиғу қобили меҳнат барои нигоҳубин ва таъмини падару модар масъулан. Давлат барои ҳифзи кӯдакони یتим, маъюб ва таълиму тарбияи онҳо ғамхорӣ менамояд.

• **Моддаи 35.** Ҳар кас ба меҳнат, интиҳоби касбу кор, ҳифзи меҳнат ва ҳимояи иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ ҳақ дорад.

Музди кор аз ҳадди ақали музди меҳнат набояд кам бошад. Дар муносибатҳои меҳнатӣ ҳама гуна маҳдудият манъ аст. Барои иҷрои кори яхела музди баробар дода мешавад. Ҳеҷ кас ба меҳнати маҷбурӣ ҷалб карда намешавад, ба истиснои мавридҳои, ки қонун муайян кардааст. Дар корҳои вазнин, зеризаминӣ ва шароити меҳнаташон зарарнок истифодаи меҳнати занон ва ноболиғон манъ аст.

• **Моддаи 41.** Ҳар шахс ҳуқуқи таҳсил дорад.

Таълими умумии асосӣ ҳатмист. Давлат таълими умумии асосии ҳатмии ройгонро дар муассисаҳои таълимии давлатӣ кафолат медиҳад. Шахс дар доираи муқаррарнамудаи қонун дар муассисаҳои таълимии давлатӣ метавонад ба таври ройгон таълими миёнаи умумӣ, ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ ва олии касбӣ гирад. Шаклҳои дигари таълимиро қонун муайян мекунад.

Кодекси меҳнат:

• **Моддаи 8.** Манъи меҳнати маҷбурӣ.

Меҳнати маҷбурӣ манъ аст. Ҷунин корҳо меҳнати маҷбурӣ намебошанд:

- корҳое, ки иҷрои онҳо мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба хизмати ҳарбӣ талаб карда мешавад;

- корҳое, ки иҷрои онҳо дар шароити ҳолатҳои фавқулодда ҳангоми таҳти хатар будани ҳаёт, амнияти шахси ва ё саломатии аҳоли талаб карда мешавад;

- корҳое, ки дар натиҷаи эътибор пайдо намудани ҳукми суд талаб карда, таҳти назорати мақомоти давлатӣ, ки масъули назорати қонуният ҳангоми иҷрои ҳукми суд мебошанд, иҷро карда мешаванд.

Дар ин сурат кормандро ба ихтиёри шахсони алоҳида, ширкатҳои хусусӣ гузоштан мумкин нест.

• **Моддаи 27.** Тарафҳои шартномаи (қарордоди) меҳнатӣ.

Шаҳрванде, ки ба синни понздаҳсолагӣ расидааст, метавонад чун корманд, тарафи шартномаи меҳнати бошад. Хонандагоне, ки ба синни чордаҳсолагӣ расидаанд, метавонанд тибқи ҳолат ва тартиби муқаррарнамудаи моддаи 174 Кодекси мазкур шартномаҳои меҳнатӣ банданд.

• **Моддаи 67.** Давомнокии вақти кор.

Дар сурати ҳафтаи панҷрӯзаи кор давомнокии кори ҳаррӯза (смена)-ро қоидаҳои тартиботи дохилии меҳнати ё чадвали смена, ки онро корфармо баъди маслиҳати пешакӣ бо мақоми дахлдори намоёндагии кормандон бо назардошти хусусияти кор ва риояи давомнокии ҳафтаи кори муқарраргардида тасдиқ намудааст, муайян менамоянд. Давомнокии кори ҳаррӯза (смена) набояд аз ин зиёд бошад:

- барои кормандони синни аз 15 то 16 - 5 соат, аз 16 то 18 - 7 соат;

- барои хонандагони муассисаҳои маълумоти умумӣ (мактабҳо), муассисаҳои таълимии ибтидоӣ ва миёнаи касбӣ, ки дар давоми соли хониш таҳсилу кор меkunанд - синни аз 14 то 16 - 2,5 соат, синни аз 16 то 18 - 3,5 соат;

- барои маъюбон - 6 соат.

- ба кормандоне, ки дар ду (якчанд) ҷой кор меkunанд - нисфи давомнокии мӯътадили вақти корие, ки дар моддаҳои 60-67 ҳамин Кодекс муайян шудаанд. Ҳангоми ҳафтаи шашрӯзаи кор агар меъёри якҳафтаина 40 соат бошад, давомнокии кори ҳаррӯза аз 7 соат, агар меъёри якҳафтаина 35 соат бошад, аз 6 соат, агар меъёри ҳафтаина 24 соат бошад, аз 4 соат зиёд буда наметавонад.

• **Моддаи 174.** Синни қабул кардан ба кор.

Шахсони аз понздаҳсола хурд ба кор қабул карда намешаванд. Барои омода кардани ҷавонон ба кори истехсолот талабагони мактабҳои маълумоти умумӣ, омӯзишгоҳҳои касбияту техникӣ, муассисаҳои таълимии миёнаи махсусро ҷиҳати иҷрои кори сабуке, ки ба саломати зарар намерасонад ва ҷараёни таълимиро ҳалалдор намесозад, дар вақти холи, пас аз расидан ба синни чордаҳсолагӣ бо мувофиқаи падар ё модар ё шахси ивазкунандаи онҳо ба кор қабул кардан мумкин аст.

Тамоми шахсони аз синни бисту яксола хурд танҳо баъди муоинаи пешакии тибби, тибки талаботи моддаи 145 Кодекси меҳнат гузаронидашуда ба қор қабул карда мешавад.

- **Моддаи 176.** Ҳуқуқи меҳнати ноболиғон.

Шахсони аз ҳаҷдаҳсола хурд дар муносибатҳои ҳуқуқӣ бо болиғон баробар ҳуқуқ мебошанд, аммо дар соҳаи ҳифзи меҳнат, вақти қор, рухсатиҳо ва баъзе шароити дигари меҳнат аз имтиёзоти барои онҳо муқаррарнамудаи Кодекси еҳнат, дигар санадҳои меъёрии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода мебаранд.

- **Моддаи 177.** Қорҳое, ки иҷрои онҳо барои шахсони аз ҳаҷдаҳсола хурд манъ аст.

Қорҳои вазнин ва қорҳои шароиташон зарарноку хатарнок, қорҳои зеризаминиро иҷро кардани шахсони аз ҳаҷдаҳсола хурд, ҳамчунин иҷрои қорҳое, ки ба саломатӣ ё рушди маънавии онҳо зиён расонида метавонанд, манъ аст. Бори аз ҳадди барояшон муқарраршуда вазнинро бардоштан ва дастӣ кашондани ин шахсон мумкин нест.

Рӯихати қорҳои шароиташон номусоидро ба ҷо овардани ашхоси аз ҳаҷдаҳсола хурд ва ҳадди меъёрҳои борро дастӣ бардоштан ва кашондани онҳо бо санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

- **Моддаи 178.** Муддати ихтисоршудаи вақти қори шахсони аз ҳаҷдаҳсола хурд. Давомнокии вақти қори қормандони синни аз понздаҳ то ҳаҷдаҳсола ҳафтае на зиёдтар аз сиюпанҷ соат ва шахсони аз чордаҳ то понздаҳсола ҳафтае на зиёдтар аз бисту чор соат муқаррар карда мешавад. Давомнокии вақти қорӣ талабагоне, ки дар давоми соли таҳсил дар вақти холи аз таҳсил қор мекунанд, аз нисфи давомнокии ниҳоии вақти қорӣ дар қисми якуми ҳамин модда барои шахсони синну соли дахлдор пешбинишуда зиёд буда наметавонад.

- **Моддаи 179.** Додани музди меҳнати қормандони аз ҳаҷдаҳсола хурд дар сурати кӯтоҳ будани вақти қори ҳаррӯза.

Музди меҳнати қормандони аз ҳаҷдаҳсола хурде, ки муддати қори ҳаррӯзаашон кӯтоҳ аст, ба андозаи музди меҳнати қормандони категорияҳои дахлдори муддати қори ҳаррӯзаашон пурра дода мешавад. Музди меҳнати талабагоне, ки дар вақти фориғ аз таҳсил дар ташкилотҳо қор мекунанд, аз ҳисоби муддати қор ё вобаста ба маҳсули меҳнат дода мешавад.

- **Моддаи 180.** Рухсатии ҳарсолаи қормандони аз ҳаҷдаҳсола хурд.

Ба қормандони аз ҳаҷдаҳсола хурд ҳар сол на камтар аз си рӯзи тақвими рухсатии пулакии меҳнати дар фасли тобистон ё ҳар вақти дигари барои онҳо мувофиқ дода мешавад. Агар соли қорӣ, ки барои он рухсати дода мешавад, давраи то ба ҳаҷдаҳсолаги расидани қорманд ва баъди онро дар бар гирад, давомнокии рухсати барои собиқаи қории то расидан ба ҳаҷдаҳсолагӣ аз ҳисоби си рӯзи тақвими ва барои собиқаи қории баъди расидан ба ҳаҷдаҳсолагӣ дар асосҳои умумӣ ҳисоб карда мешавад.

• **Моддаи 181.** Манъи ба корҳои шабона, изофакориҳо ва кори рӯзҳои истироҳат ва ид чалб кардани кормандони аз ҳаҷдаҳсола хурд, ҳамчунин сафарҳои хизматӣ фиристодани онҳо.

Кормандони аз ҳаҷдаҳсола хурдро ба корҳои шабона ва изофакориҳо, кори рӯзҳои истироҳат ва ид чалб кардан, ҳамчунин ба сафари хизмати фиристодан манъ аст.

• **Моддаи 182.** Кафолатҳои иловагӣ барои кормандони аз ҳаҷдаҳсола хурд ҳангоми қатъи шартномаи меҳнатӣ.

Шартномаи меҳнатиро бо корманди аз ҳаҷдаҳсола хурд бо ташаббуси корфармо ғайр аз риояи тартиби умуми танҳо бо мувофиқаи мақомоти давлатии шуғли аҳоли ва Комиссияи ҳифзи ҳуқуқи кӯдак қатъ кардан мумкин аст.

• **Моддаи 183.** Қатъи шартномаи меҳнатӣ бо талаби падару модар, васӣ (парастор), ё мақомоти ваколатдор.

Агар идома додани кор ба саломатии шахсони аз ҳаҷдаҳсола хурд зарарнок ё бо зиёни дигар вобаста бошад, падару модар, васӣ (парастор), ҳамчунин мақомоти ба ин кор ваколатдор ҳақ доранд, ки қатъи шартномаи меҳнатиро талаб намоянд.

Қонун «Дар бораи маориф»

• Қисмҳои 3 ва 4, **Моддаи 26.** Ташкили раванди таълиму тарбия.

Дар муассисаи таълимӣ интизом дар асоси эҳтироми шаъну эътибори хонандагон, тарбиягирандагон, донишҷӯён, омӯзгорон ба роҳ монда мешавад. Истифодаи усулҳои зӯрвариӣ ҷисмонӣ рӯҳи нисбати онҳо норавост. Дар муассисаҳои таълими, сарфи назар аз шакли ташкили ҳуқуқӣ ва моликият, аз иҷрои вазифаи асоси дур сохтани кормандони соҳаи омӯзгорӣ, чалби хонандагон, тарбиягирандагон, донишҷӯён, аспирантҳо ба корҳои кишоварзӣ ва дигар корҳои ба таълиму тарбия вобаста набуда, манъ аст.

• **Моддаи 39.** Ҳуқуқ ва ҳимояи иҷтимоии субъектҳои раванди таълиму тарбия. Қисми 4.

Хонандагон, тарбиягирандагон, донишҷӯён ва аспирантҳои муассисаҳои таълимӣ ҳуқуқ доранд, аз амали (беамалии) ғайриқонунии маъмурият, омӯзгорон ва дигар кормандон, ки ҳуқуқ, шаъну шараф ё кадр эътиборашонро паст мезананд, мутобиқи қонун худро ҳимоя кунанд.

Кодекси Ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон

• **Моддаи 130.1** Хариду фурӯши одамон.

1) Хариду фурӯши одамон, яъне бо мақсади сӯиштифода (сӯиштифодаи ғоҳишагарии дигар шахсон ё дигар шакли сӯиштифодаи шахвоният, кор ё хизматрасонии маҷбурӣ, ғуломи ё расму одатҳои ба ғуломӣ ҳамшабеҳ, ҳолати ноилоҷи ё гирифтани узв ва ё бофта) - чалбкунӣ, интиқол, супоридан, пинҳонкунӣ ё гирифтани одамон бо роҳи таҳдиди зӯри ё истифодаи он ё дигар шаклҳои маҷбурсозӣ, дуздӣ, қаллобӣ, фиреб, сӯиштифодаи мансаб ё ҳолати заифӣ, ё бо роҳи ришва додан дар шакли пардохт ё фоида барои гирифтани розигии шахсе, ки

дигар шахсро назорат мекунад, содир шуда бошад, - бо маҳрум сохтан аз озодӣ ба мӯҳлати аз панҷ то ҳашт сол бо мусодираи молу мулк ҷазо дода мешавад.

2) Кирдорҳое, ки дар қисми якуми ҳамин модда пешбинӣ шудаанд, агар:

- а) такроран;
- б) аз ҷониби гурӯҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ;
- в) нисбати ду ё зиёда шахс;
- г) бо истифодаи зурӣ ё таҳдиди истифодаи он;
- д) бо мақсади аз ҷабрдида гирифтани узв ё бофтаҳои бадан барои трансплантатсия;

е) аз тарафи шахси мансабдор ё намояндаи ҳокимият бо истифодаи вазифаҳои хизматӣ, ё дигар шахсе, ки дар ташкилотҳои тичоратӣ, ё дигар ташкилотҳо вазифаи идоракуниро иҷро мекунад;

ё) бо ҷойивазкунии ҷабрдида тавассути сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон содир шуда бошад, - бо маҳрум сохтан аз озодӣ ба мӯҳлати аз ҳашт то дувоздаҳ сол бо мусодираи молу мулк ҷазо дода мешавад.

3) Кирдорҳое, ки дар қисмҳои якум ва дуҷуми ҳамин модда пешбинӣ шудаанд, агар:

а) боиси марги ҷабрдидаи хариду фурӯши одамон ва ё дигар оғибатҳои вазнин гардида бошад;

б) аз ҷониби гурӯҳи муташаккил;

в) дар ҳолати ретсидиви махсусан хавфнок содир шуда бошад, - бо маҳрум сохтан аз озодӣ ба мӯҳлати аз дувоздаҳ то понздаҳ сол бо мусодираи молу мулк ҷазо дода мешавад.

Эзоҳ: Шахсе, ки кирдорҳои дар қисмҳои якум ва дуҷуми ҳамин модда пешбиншударо содир карда бошад, агар ихтиёран ба мақомотҳои дахлдор хабар дода, ҷабрдидаи хариду фурӯши одамонро озод карда бошад, ба шарте дар кирдорҳои ӯ таркиби ҷинояти дигар мавҷуд набошад, аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод карда мешавад.

• **Моддаи 132.** Ҷалби одамон барои истисмор.

1) Ҷалби одамон бо мақсади шахвонӣ ё бо тарзи дигар истисмор намудани онҳо, - бо ҷарима ба андозаи аз панҷсад то як ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо ё маҳдуд кардани озодӣ ба мӯҳлати то ду сол ё маҳрум сохтан аз озодӣ ба ҳамагон мӯҳлат ҷазо дода мешавад.

2) ҳамагон кирдор, агар:

а) аз ҷониби гурӯҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ;

б) нисбати шахси баръало ноболиғ;

в) такроран содир шуда бошад, - бо ҷарима ба андозаи аз як ҳазор то як ҳазору панҷсад нишондиҳанда барои ҳисобҳо ё маҳдуд кардани озодӣ ба мӯҳлати то се сол ё маҳрум сохтан аз озодӣ ба мӯҳлати аз ду то панҷ сол ҷазо дода мешавад.

3) Кирдоре, ки дар қисмҳои якум ё дуҷуми ҳамин модда пешбинӣ шудаанд, агар онҳо:

а) аз ҷониби гурӯҳи муташаккил;

б) бо мақсади аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бурдани чунин шахсон;

в) дар ҳолати ретсидиви махсусан хавфнок содир шуда бошад,- бо маҳрум сохтан аз озодӣ ба мӯҳлати аз панҷ то дувоздаҳ сол ҷазо дода мешавад.

•**Моддаи 153.** Вайрон кардани қонунҳои меҳнат.

Дидаю дониста ғайриқонунӣ аз кор озод кардани шахс, иҷро накардани қарори суд дар хусуси ба ҷои кори пештара барқарор кардан, ҳамчунин дигар ҳаракатҳои қасдан ва моҳиятан вайронкунии қонунҳои меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон, - бо ҷарима ба андозаи аз як ҳазор то ду ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо ё маҳрум сохтан аз озодӣ ба мӯҳлати то се сол ҷазо дода мешавад.

•**Моддаи 164.** Монет шудан ба гирифтани маълумоти ҳатмии умумии асосӣ (нӯҳсола).

Ба ҳар тарзе монет шудани шахси воқеӣ ба гирифтани маълумоти ҳатмии умумии асосӣ (нӯҳсола), - бо ҷарима ба андозаи аз як ҳазор то ду ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо ё бо маҳдуд кардани озодӣ ба мӯҳлати то ду сол ҷазо дода мешавад.

3. Ғуломӣ ва одатҳои ба ғуломӣ шабех

Ғуломӣ гуфта ҳолат ва ё вазъияте фаҳмида мешавад, ки нисбати шахс ҳама ва ё баъзеи ваколатҳои ҳуқуқи соҳибмулкӣ татбиқ мегарданд. Ҳолатҳои ба ғуломӣ шабех инҳоянд:

- Асорати қарзӣ;
- Ҳолати тобеъият, яъне ҳолате, ки шахс дар замини шахси дигар қору зиндаги мекунад ва наметавонат онро тарк кунад ё вазъи ҳудро таъғир диҳад;
- Аз тарафи волидайн ва ё парасторон бе розигии зан ба шавҳар додани ӯ ва ба даст овардани маблағ ва ё муқофот.
- Шавҳари зан ва ё ҳангоми ғавти шавҳар оилаи шавҳар занро барои муқофот ва ё ба тариқи мерос ба дигар кас медиҳанд.
- Волидайн ва ё шахсони онҳоро ивазкунанда фарзандони ноболиғи ҳудро баҳри истисмор ва меҳнати маҷбурӣ, бо мақсади ба даст овардани ғоида ва ё муқофот ба шахси дигар медиҳанд.

4. Истисмори бадан;

- ҳомиладоршавӣ ва таваллуди маҷбурии кӯдак;
- гирифтани узвҳои бадан барои трансплантатсия.

ОҚИБАТҲОИ ХАРИДУ ФУРӯШИ ОДАМ БАРОИ ҶАБРДИДАГОН

1. Маҳдудияти ҳуқуқӣ:

- ҳуҷҷатҳои қалбакӣ;
- вайрон кардани қоидаҳои гузаштани сарҳад;
- вайрон намудани речаи раводид;

2. Махдудияти молӣ:

- муносибатҳои қарзӣ бо кордиханда;
- пардохта нашудан ва ё қисман пардохта шудани музди меҳнат;

3. Ногувории вазъи саломатӣ:

- Бемориҳои сироятии чинсӣ ва гинекологӣ;
- ВНМО/БПНМ;
- Нашъамандӣ ва майпарастӣ
- Бемориҳои сироятӣ (сил, гепатитҳо ва ғ.)
- Безуретӣ;
- Марг;
- Дигар бемориҳо (дил ва системаи хунгард, гурда ва системаи таносул ва шоша, узвҳои ҳозима)

4. Ногувории вазъи руҳӣ:

• Синдроми Стокгоlm (чабрдида бар асари ҳаяҷони саҳти рӯҳӣ ба одамҷаллобон бо ҳусни таваҷҷуҳ ва ҳисси ҳамдардӣ муносибат намуда, амалҳои онҳоро дуруст мешуморад ва бо ақидаҳои онҳо ҳамфикр шуда ҳолати вазнини худро ба нафъи кор мешуморад);

- Афсурдаҳолӣ;
- Фикрҳои худкушӣ;
- Ҳиссиёти гуноҳдорӣ, нодаркорӣ, маъюсӣ ва ноумедӣ;
- Изтироб;
- Ҳарос аз оқибатҳои равшан шудани ҳолатҳои кор ва сарзаниши атрофиён;
- Парешонии шахсият ва рафтори ӯ;
- Вобастагӣ аз маводҳои психотропӣ;
- Вайроншавии асаб (невроз, психоз).

5. Махдудияти иҷтимоӣ

- Қашшоқӣ;
- Поймол шудани ҳуқуқҳо;
- Қатъи гаштани равобити оилавӣ;
- Аз даст додани эътимод ба худ ва боварӣ ба атрофиён;
- Ҷустуҷӯи гунаҳкорон ва хоҳиши гирифтани қассос;
- Аз даст додани мавқеи иҷтимоӣ;
- Сарзаниши ҷамъиятӣ, доғи фоҳиша (стигматизация);
- Таъғир ёфтани арзишҳои инсонӣ;
- Надоштани имконияти гирифтани товони зарар (моддӣ ва маънавӣ);

Чӣ тавр чабрдидагони хариду фурӯш метавонад аз одамҷаллобон раҳой ёбанд?

- Ба консулгарӣ ва сафоратхонаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муроҷиат намоянд;

- Аз ташкилотҳои байналмилалӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ташкилотҳои динии маҳаллӣ кӯмак пурсанд;
- Аз мизочони худ кӯмак пурсанд ва ё аз телефони онҳо ба рақами телефони боварӣ занг зананд;
- Ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муроҷиат намоянд.

МАСЛИҲАТҲОИ МУФИД

Қоидаҳои сафари беҳатар ба хориҷи кишвар

1. Шиносномаи худро ба касе надиҳед. Ҳуҷҷатҳое, ки шахсияти Шуморо муайян месозанд бояд танҳо дар дасти Шумо бошанд;

2. Ба қадри имкон кӯшиш намоед маблағи шиносномаи хориҷӣ, чиптаҳо, раводидҳо, иҷозатномаҳо барои кор ва дигар ҳуҷҷатҳоро шахсан пардохт намоед. Ин ба Шумо имконият медиҳад худро аз асорати қарзӣ эмин нигоҳ доред ва инчунин аз тарафи шахсони дигар бо мақсадҳои ғаразнок истифода шудани ҳуҷҷатҳои шуморо истисно мекунад.

3. Арзиши чиптаи ҳавопаймо, қатора ва ё мошинро аз мамлакате, ки ба он ҷо сафар карда истодааст муайян кунед. Хуб мебуд агар миқдори кофии пулро барои харидани чиптаи бозгашт, бо худ дошта бошед ва ё чиптаи бозгаштро бо таърихи кушода харидорӣ карда бошед;

4. Кӯшиш намоед аз хизматрасониҳои шахсони ношинос бо мақсади дароз кардани мӯҳлати амали раводид ва ё иҷозатнома истифода накунад.

5. Якчанд нусхаи шиноснома ва дигар ҳуҷҷатҳои муайянкунандаи шахсияти худро тайёр карда, якеашро дар дасти худ нигоҳ доред, боқимондаашро ба дасти шахсони шинос диҳед ва ё дар ҷойҳои гуногуни шаҳре, ки дар он қарор доред пинҳон кунед.

6. Пеш аз сафар ба наздикон ва ҳешовандони худ маълумоти ҳарчи бештарро дар бораи маконе, ки ба он сафар карда истодаед, номи шахсоне, ки ба Шумо дар дарёфт кардани кор миёнаравӣ ва ё кӯмак кардаанд, ширкат ва ё корхонае, ки он ҷо нияти кор кардан доред гӯед, то ин ки онҳо дар сурати беному нишон шудани Шумо ин ҳолатҳоро тавонанд ба мақомоти дахлдор расонанд.

7. Пеш аз ба хориҷи кишвар рафтан нусхаи ҳуҷҷатҳои худро ва сурати ба наздикӣ гирифтаи худро ба наздиконатон диҳед.

8. Бо ҳешовандони худ маслиҳат карда, як калима, ибора ва ё ҷумларо ба сифати сигнал интиҳоб намоед, ки бо туфайли он онҳо аз дар хатар будани Шумо огоҳ шаванд. *Мисол: ҳар замоне, ки Шумо ҳангоми сӯҳбати телефонӣ бо наздиконатон калима ва ё ибораи «.....» ва ғайра истифода баред. Ин маънои онро дорад, ки Шумо дар зер хатар қарор доред.*

9. Ҳангоми дар хориҷа будан ба қадри имкон бо дӯстон ва ҳешу табори худ дар тамос бошед ва дар бораи ҷойҳои кори нави худ ба онҳо маълумоти муфасссал диҳед, то ки ҳангоми ба мушкили дучор гардидани Шумо ва қатъ гардидани муошират бо ҳешу табор онҳо маълумоти

бештар дошта бошанд ва тавонанд ба мақомоти дахлдор ин маълумотро расонанд.

10. Пешакӣ суроға ва рақами телефони намояндагҳои дипломатӣ ва консулгарии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ва хадамотҳои махсуси кӯмак ба муҳоҷирон ва Ҷабридагонии хариду фурӯши одамонро дар мамлакате, ки ба он сафар карда истодаед дарёфт кунед ва ба қадри имкон онҳоро дар хоҷири худ нигоҳ доред.

11. Пеш аз сафар ҳатман истифода кардани Интернетро аз худ кунед ва барои худ суроғайи электронӣ боз кунед, то ин ки дар мавриди зарурӣ тавонед бо наздикони худ дар тамос бошед.

12. Кортҳои телефонӣ харидорӣ кунед ва тарзи истифодаи онро аз худ кунед.

13. Бо худ қомус ва ё китоби гуфтугӯ гиред, то ин ки дар сурати зарурат тавонед ба атрофиён муроҷиат карда аз онҳо кӯмак бипурсед.

14. Агар Шумо ба хориҷа бо мақсади таълим равед, маълумотро дар бораи муассисаи таълимӣ, шартҳои таълим ва талаботҳо оид ба буди бош дар мамлақати сафар дарёфт намоед.

15. Ҳеҷ вақт қӯшиш накунад сарҳадро бо ҳуҷҷатҳои қалбақӣ убур созад.

16. Агар Шумо ба хориҷи мамлакат бо мақсади барпо кардани оила равед, ҳамаи маълумоти заруриро (номи пурра, суроғайи ҷои истиқомат, ҷои қор, вазъи оилавӣ ва ғ.) нисбати шахсе, ки бо ӯ оила барпо кардани ҳастед, пайдо кунед.

Ба шахсоне, ки ба хориҷа бо нияти қор қардан мераванд дар баробари қоидаҳои дар боло овардашуда риояи қоидаҳои зерин низ муҳиманд:

1. Ба қадри имкон маълумотро дар бораи қорхонае, ки бо қортаъминқунӣ машғул аст пайдо кунед ва муайян намоед, оё қорхона иҷозатнома (литсензия) барои амалӣ намудани чунин фаъолият дорад ё не. Тибқи қонунгузори ҚТ, -шахсоне, ки бе иҷозатнома (литсензия) ба ташкили фиристонидан ва бо қор таъмин қардани шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷа машғуланд ба ҷавобгарии ҷиноятӣ ва маъмурий қашиди мешаванд.

2. Ҳақиқи будани ширкат ва шахсияти шахсе, ки ба Шумо қор дар хориҷаро пешниҳод месозад муқаррар кунед. Чунин маълумотро метавонед дар намояндагии дипломатӣ консулгарии мамлакате, ки ба он ҷо сафар доред аниқ кунед.

3. Ба мулоқот бо ширкати қортаъминқунӣ ва ё қордиҳанда танҳо наравед. Бо худ рафиқ ва ё қасе аз наздикони худро ҳамроҳ гиред.

4. Агар қор ба Шумо аз тарафи намояндаи ширкати қортаъминқунанда пешниҳод шавад, ҳатман ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи шахсият, вақолтномаи ширкатро, ки тибқи он ба намоянда вақолати «дарёфти қормандон дар хориҷа» дода шудааст, талаб намоед.

5. Номи пурра ва суроғайи ширкат ва ё шахсонро, ки Шуморо ба хориҷа барои қор даъват карда истодаанд, муайян намоед.

6. Барои амалӣ намудани фаъолияти меҳнатӣ дар хориҷа раводиди корӣ ва ё иҷозатнома барои кор лозим аст. Дар сурати надоштани раводиди корӣ ва ё иҷозатнома, фаъолияти меҳнатӣ дар ин давлат манъ аст.

7. Агар ба Шумо кореро дар мамлакати хориҷӣ пешниҳод намоянд аз ҳама гуна қарордодҳои шифоҳӣ канора ҷуед ва кӯшиш кунед, ки муносибатҳои худро ба таври хаттӣ ва бо забони ба Шумо фаҳмо ба танзим дароред.

8. Шартномаҳои меҳнатӣ бандед. Агар Шумо корро дар хориҷа тавассути ширкати кортаъминкунӣ пайдо карда бошед пас бояд 2 шартнома баста шавад: 1) бо ширкати кортаъминкунанда, ки танҳо бо дарёфт кардани кори муносиб ва додани маслиҳат оид ба дарёфти кор машғуланд; 2) бо кордиханда, ки Шуморо ба кор қабул кардааст ва Шумо бевосита дар он ҷо фаъолият мекунед. Хуб мешавад, агар шартнома бо якчанд забон тартиб дода шавад, яке бо забони давлатии мамлакате, ки он ҷо кор хоҳед кард ва дигаре бо забоне модарии Шумо ва ё забоне, ки ба Шумо фаҳмо аст. Дар сурате, ки агар шартнома бо забони барои Шумо нофаҳмо омода шуда бошад тарҷума кардани онро талаб кунед ва тарҷумаи онро ба шахси беғараз пеш аз имзо мондан нишон диҳед.

Маълумоте, ки дар шартнома дарҷ гардидани он хатмист;

- Ному насаб, суроға ва маълумоти шиносномаи корманд;
- Номи шахс ва ё ширкати ба кор қабулкунанда, суроға, телефон, вазъи ҳуқуқии он ва номгӯи ҳуҷҷате, ки ширкат фаъолиятро дар асоси он амалӣ месозад;
- Мӯҳлати амали шартнома;
- Шарҳи кор ва шартҳои иҷрои он, ки ба ӯҳдаи корманд вогузор карда шудааст;
- Ҳаҷми маблағи музди меҳнат ва тартиби пардохти он;
- Шартҳои пешниҳод намудани ҷои истиқомат, шароитҳои ҷои истиқомат ва тартиби истифодаи он;
- Ҳуқуқ ва ӯҳдадорӣҳои корманд;
- Ҳуқуқ ва ӯҳдадорӣҳои кордиханда;
- Шартҳои ҳифзи иҷтимоӣ ва суғуртаи тиббӣ;
- Давомнокии соати корӣ дар як ҳафта;
- Тартиби ҳалли баҳс байни коргар ва корфармо;
- Тартиби катъ гардидани шартнома;
- Имзои тарафҳо.